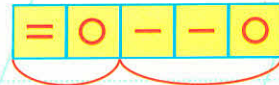
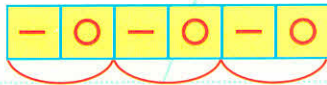
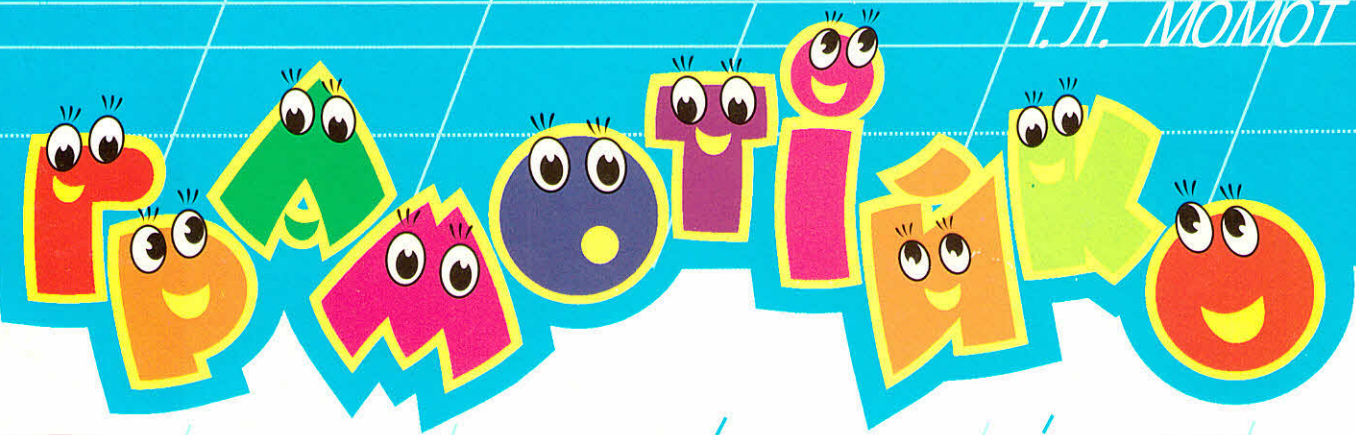

Т.Л. МОМОТ

ЛОГОПЕДИЧНИЙ ЗОШИТ №1

Т.Л. Момот

Грамотійко

**Логопедичний зошит № 1
для розвитку усного
і писемного мовлення**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан

Дорогий друже!

Веселий і розумний Грамотійко стане твоїм добрим помічником у вивченні грамоти. А якщо ти вже її опанував, Грамотійко допоможе позбутися помилок під час читання та письма. Разом з ним ти будеш малювати і писати, розгадувати ребуси, вчити цікаві віршики і читати мудрі оповідання.

Прислухайся до вимови звуків, слів, речень. Спостерігай за їх написанням. Вдумливо читай.

З Грамотійком ти обов'язково досягнеш успіху!

Довідкове бюро

L — — . — речення;

— — слово;

⊕ — слово, поділене на склади, наголос;

○ — голосний звук;

▬ — твердий приголосний звук;

≡ — м'який приголосний звук;

∪ — корінь слова;

└ — префікс;

^ — суфікс;

□ — закінчення.

Переднє слово для дорослих

Проводжаючи дитину в перший клас, батьки сподіваються, що вона вчитиметься охоче й успішно. Якщо ж надії не справджуються, то причини невдач вони починають шукати насамперед у школі, системі навчання, упередженому або байдужому ставленні вчителя. Але найчастіше причиною шкільних проблем дитини є її недостатній мовленнєвий розвиток. Це може виявлятися в дефектах звуковимови, мізерності словникового запасу, невмінні граматично правильно узгоджувати слова в реченні тощо. Подібні прояви у дошкільний період зазвичай не насторожують батьків, бо дитина, на їхню думку, достатньо вільно користується мовою.

Однак у школі до мови ставлять високі вимоги, і дитина з недостатнім мовленнєвим розвитком потрапляє у складне становище. Виникають труднощі в процесі оволодіння навичками читання і письма, з'являються стійкі специфічні помилки (пропуски чи заміна букв і складів, недописування або недочитування слів, переставлення частин слова тощо). Такі недоліки читання і письма називаються відповідно дислексією і дисграфією. В окремих випадках необхідна спеціальна логопедична робота, в інших — дитині можуть допомогти самі батьки, вихователі, вчителі. Власне, для профілактики й подолання проявів дислексії та дисграфії і призначені логопедичні зошити "Грамотійко".

Зошит №1 включає роботу над голосними, а зошити №2 і №3 — над приголосними звуками та буквами, що їх позначають. Окрім цього, зошити містять завдання для розвитку спостережливості, уваги, просторових і часових уявлень, моторно-графічних умінь, аналітико-синтетичних здібностей та зв'язного мовлення дітей.

Вихователі дитячих садків і вчителі початкових класів можуть використовувати "Грамотійка" для фронтальної та індивідуальної роботи.

Зошити знадобляться також вчителям-дефектологам допоміжних шкіл та значно полегшать роботу логопеда. Різноманітні за складністю завдання розраховані на дітей з різним рівнем підготовки та різною структурою дефекту.

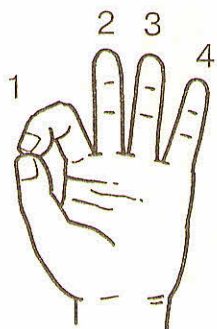
На сторінках "Грамотійка" можна знайти вправи як для дошкільнят та першокласників, так і для учнів 2–3 класів. А посторінкові рекомендації і детальні пояснення кожного завдання допоможуть організувати роботу методично правильно й ефективно.

Пам'ятайте, що запорука Вашого успіху — терпіння і доброзичливе ставлення до дитини.

Хай Вам щастить!

Пальчикова гімнастика

Ми долоньки розітрем
і зігрієм пальчики.
Будем гратися руками,
як маленькі зайчики.

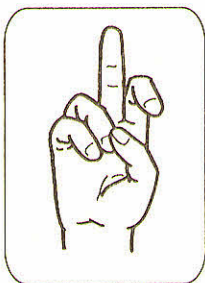
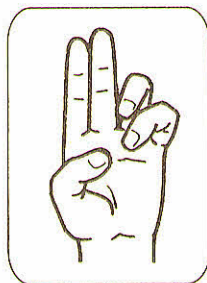

Розтирати долоні і пальці. Плескати в долоні.

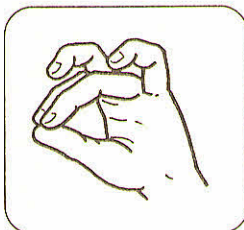
П'ять братів, п'ять зайців,
п'ять завзятих молодців.
То не в лісі сірі зайці,
а умілі твої пальці.

Почергово торкатися пальцями руки до великого пальця. Рухи виконувати узгоджено з ритмом вірша спочатку повільно, потім — швидше. На перші два рядочки — однією рукою, далі — другою. Складніший варіант — одночасно двома руками.

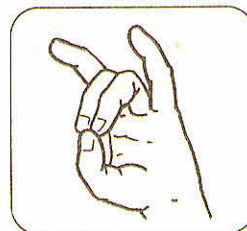

Зайчик взяв свій барабан
і ударив: бам-бам-бам!
Зайчик вушками махає —
зайченяток розважає.

Тишком-нишком
вийшла мишка із нори.
В шкряботушки
ніс і вушка догори.

Для мишки
нема звіра
страшнішого,
ніж кішка.

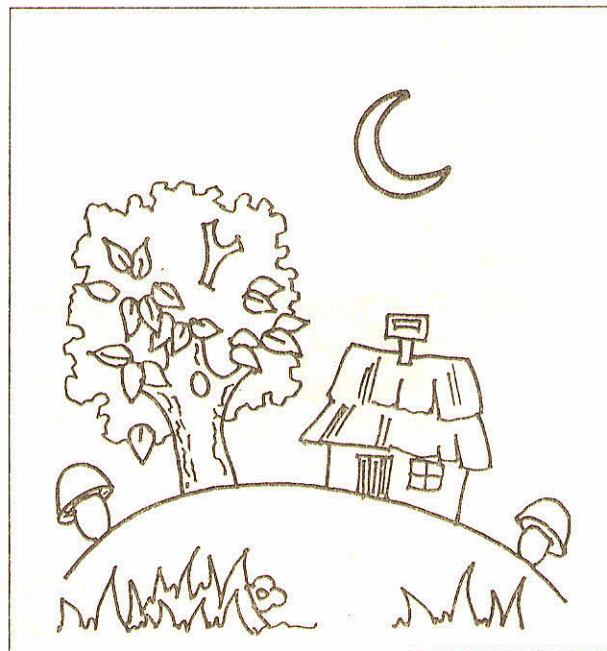
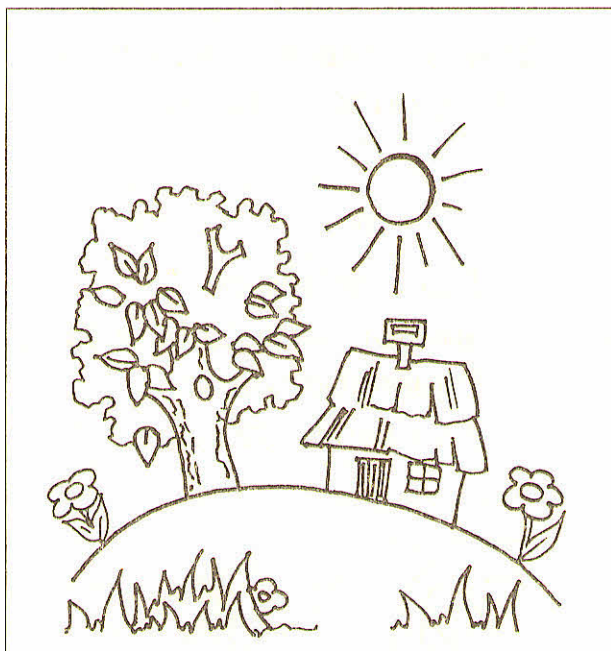

Психологічні та графо-моторні завдання

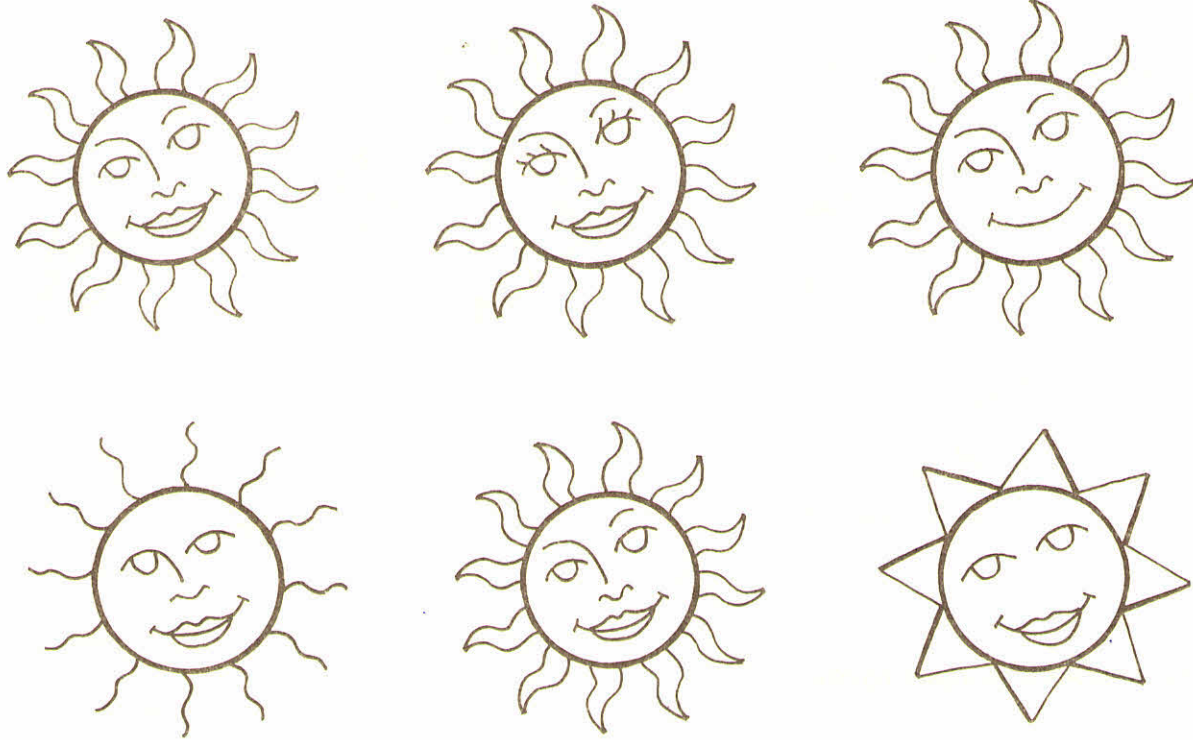
1. Допоможи Грамотійкові потрапити в школу.

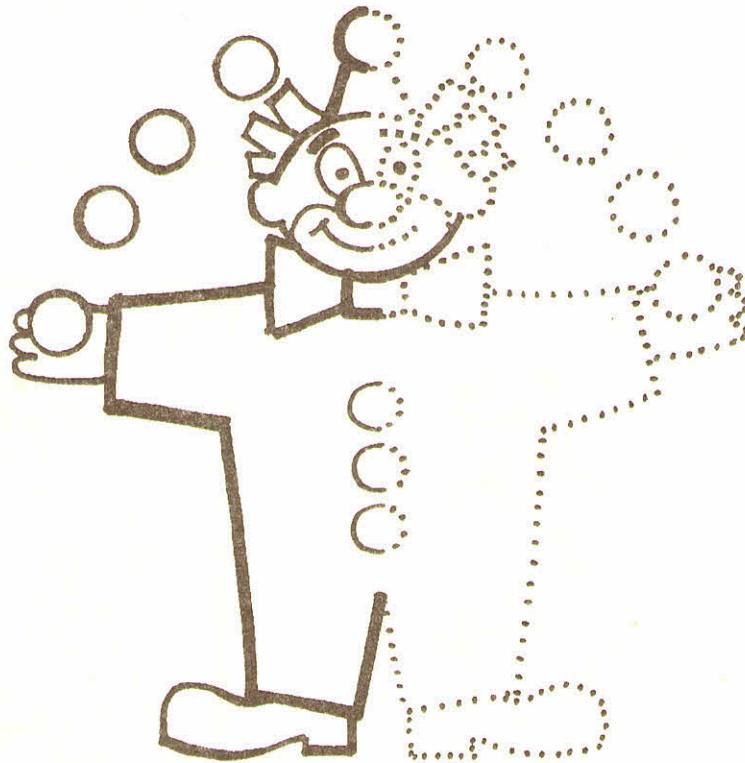
2. Чим відрізняються малюнки?

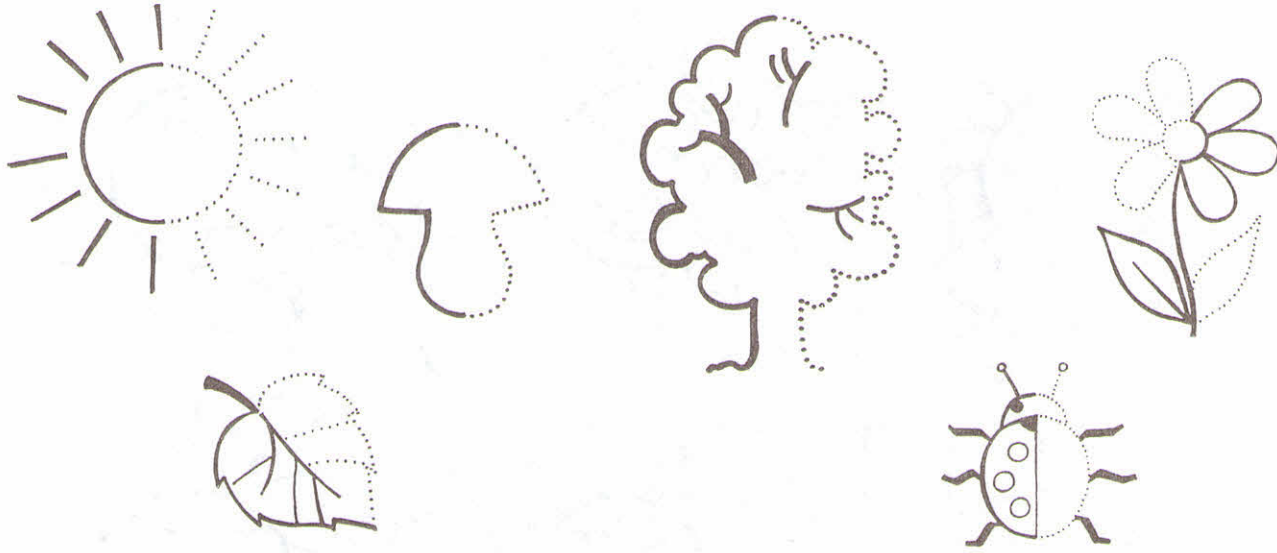
3. Знайди два однакові сонечка.

4. Домалюй і розфарбуй.

5. Домалюй і розфарбуй.

6. Закресли неправильні букви.

~~ЛД~~ ГГ ВВ ЯР КК

7. Знайди на малюнку всі цифри. Яку цифру Грамотійко написав двічі?

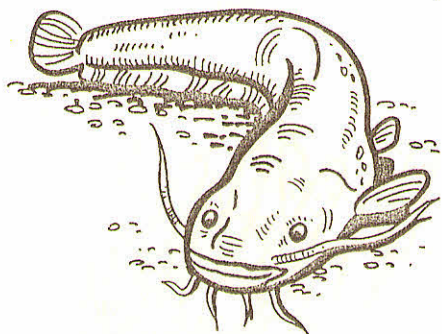

8. Жук-буквоїд пошкодив написи. Віднови букви і прочитай слова.

ЛЕЗ ІЖАК ДУБ

М М Р

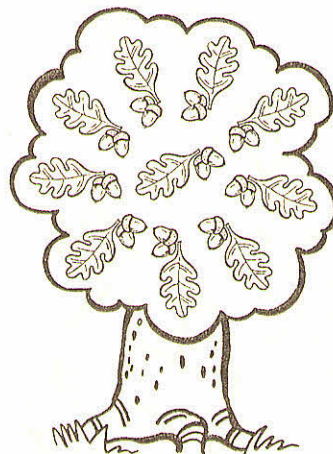
9. Що зображено на кожному малюнку? Обведи потрібне слово.

сам

сон

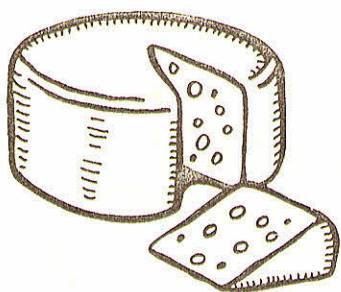
сом

дух

душ

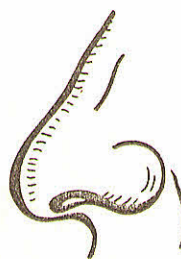
дуб

син

сич

сир

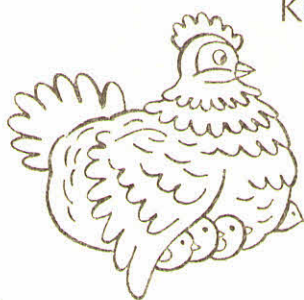
ніс

ніч

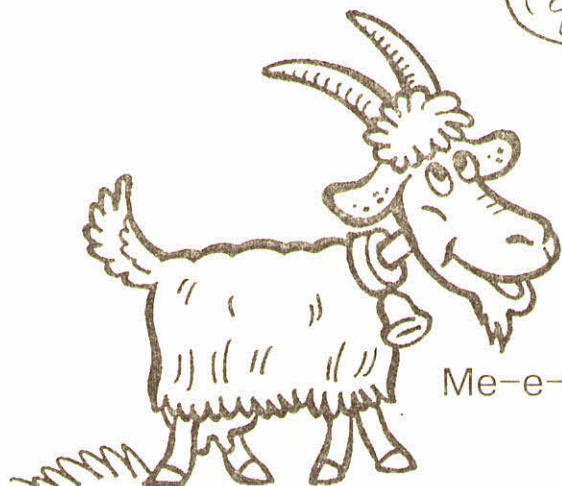
ніж

Звуконаслідування

Ко-ко-ко

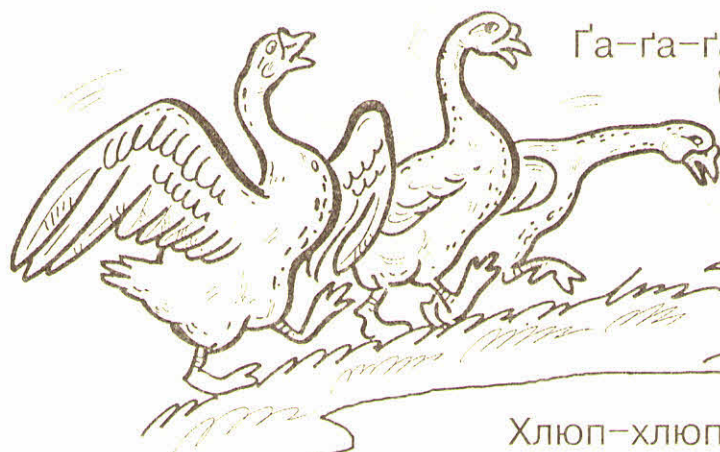
Пі-пі-пі

Ме-е-е-е

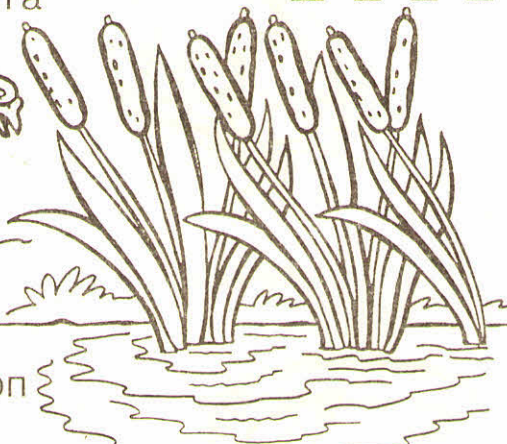

Ку-ку-рі-ку

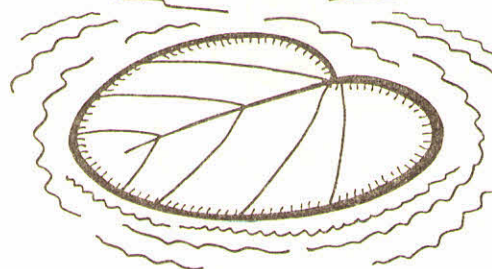
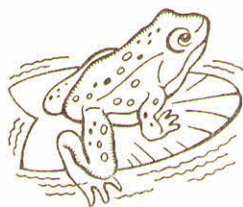
Га-га-га

Ш-ш-ш-ш

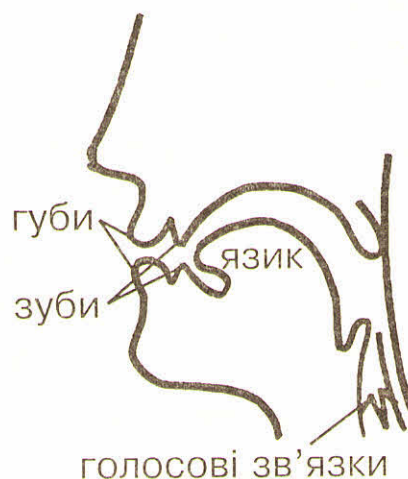
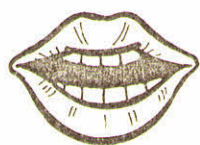
Хлюп-хлюп

Ква-ква

Звукоутворення

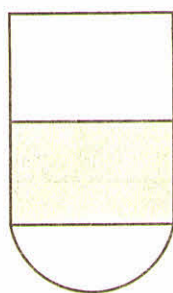
Як звуки мови виникають?
Що творить їх і де?
Повітря до гортані
з легень спочатку йде.
Там зв'язки завібрують —
і голос всі почують.

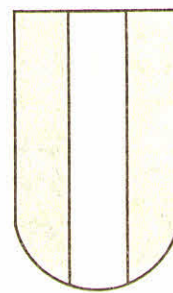
Знайди на схемі та в себе верхню і нижню губи; верхні й нижні зуби.

Кінчик язика

Спинка язика

Бічні сторони язика

Відкрий рот перед дзеркалом і поклади язик на нижню губу.
Знайди кінчик, спинку і бічні сторони язика.

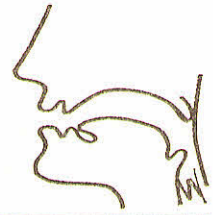

Шість звуків можна вільно
співати, як пісні.
Ці звуки знає кожен:
ми звем їх — **голосні**.

А а

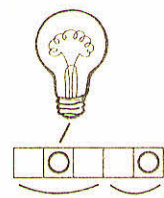
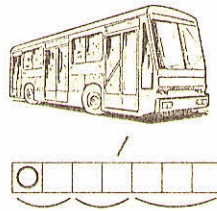
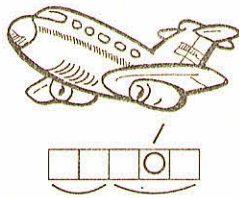
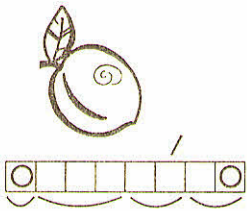
Широко відкрий рот.
Язик не рухається.
Вдихни. Заспівай на видиху:
а-а-а.

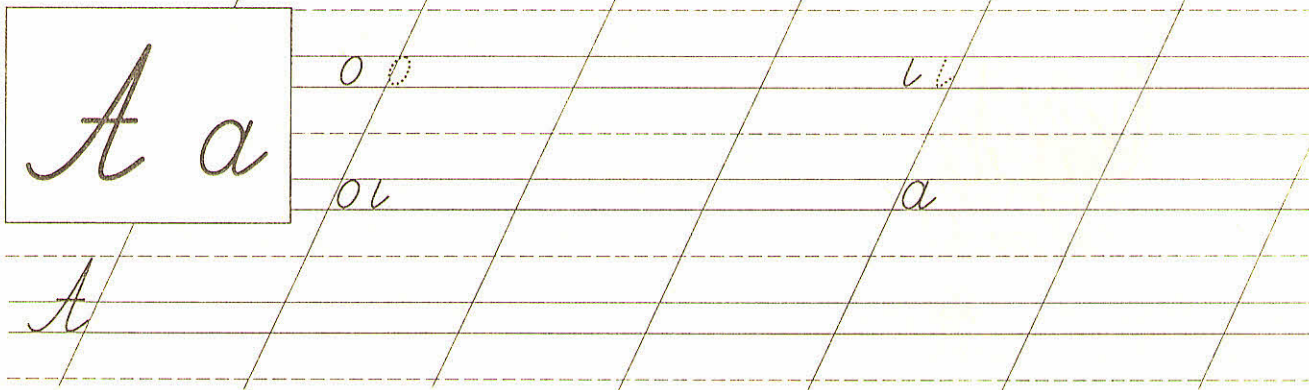
1. Прочитай вірш. Яка різниця між звуками й буквами?

Як ротик відкриваємо,
то **звуки** вимовляємо.
Як олівець беремо в руки,
то **букви** пишем, а не звуки.

2. Вимов звуки, позначені на схемах.

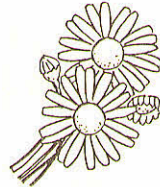

3. Напиши букви **А, а**.

4. Назви предмети, зображені на малюнках. Прочитай вірш.

Айстра, азбука, айва —
починаються на **а**.
І кінчаються на **а** —
айстра, азбука, айва.

Й С Т Р

З Б У К

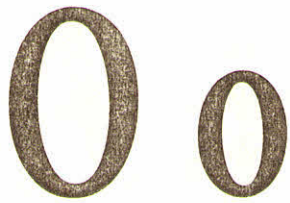
Й В

5. Прочитай слова і знайди серед них зайве.

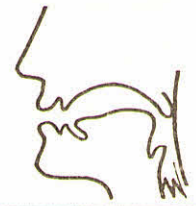
А — дам
— нтон
— ртур

Вір —
Нін — **а**
Дарин —

А — ліс
— лін — **а**
— кул —

Губи округли “бубликом”.
Язик трохи відтягни назад.
Співай: о-о-о.

1. Прочитай вірш.

Буква **О** така от кругла,
хто не бачив — подивись:
наче с**О**нце, наче бублик,
мов **О**бручик — хоч котись.

2. Вимов звуки, позначені на схемах.

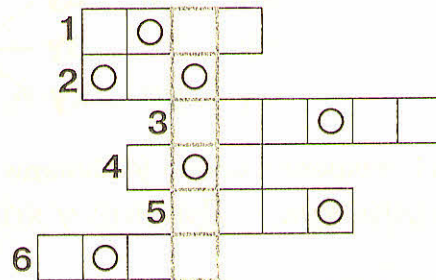
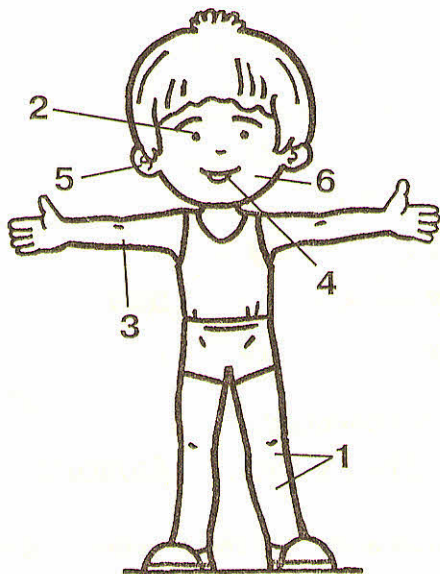

7. У слові **МОЛОТОК** знайди інші слова.

8. Прочитай вірш. Розгадай кросворд. У виділених клітинках отримаєш ключове слово.

Очі — орган зору вправний,
помічають все навкруг.
Вуха слухають уважно —
бережи свій зір і слух.

9. Допиши за зразком.

Зразок.
Вухами (що роблять?) слухають.

Очима _____ .

Носом _____ , _____ .

Ротом _____ , _____ , _____ .

Руками _____ , _____ , _____ .

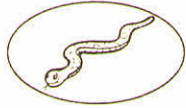
Ногами _____ , _____ , _____ .

У у

Губи витягни трубочкою.
Загуди, як поїзд: у-у-у.

1. Обведи предмети, в назвах яких є звук [У].

2. Напиши літери У, у.

Handwriting practice grid with a box containing the letters 'У' and 'у' and several rows for tracing and writing.

3. Прочитай склади і слова.

му ум ду пу бу
ну ун зу б ру х дка
су ус ку ду ду

4. Знайди і підкресли слово **У**. Склади речення зі словом **У**.

У Миколи жук. Дитина у колисці. Дуб у лісі. Малюнок у книжці.

5. Слова розсипались. Склади і запиши їх. Знайди зайве слово в цьому ряду.

4 1 3 2 5 3 4 5 1 2 2 1 1
у к ч а р с к а г у у р к а к р о к у

6. Виправ помилку.

білка

7. Прочитай вірш. Підкресли букву **У**.

Уранці йдуть учитись учні,
учителька у школі жде.
Улянка наша дуже рада:
вона у школу теж іде.

8. Допоможи Улянці поділити слова на склади.

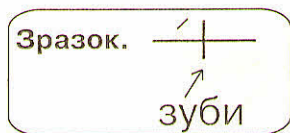
На уроці діти вчилися ділити слова на склади. Слово позначили лінією:

школа ——— . Поділили його на частини — склади: **шко-ла** ——— .

Скільки у слові голосних звуків, стільки й складів.

дуб ——— музика ——— урок ——— будинок ———

9. Підбери слова до кожної схеми за зразком.

10. Склади речення за схемами і малюнками.

Хто? Що робить?

11. Прочитай вірш. Напиши під кожним малюнком власну назву.

Навіщо букву велику писати?
Та ж речення нею треба почати!
Назву країни, міста, села;
кличку собаки, папуги, кота;
вулиці назву, людини ім'я
з великої букви писатиму я.

Уляна

12. Прочитай речення. Відгадай загадку. Відгадку запиши у клітинки.

Я веду братика за .

Можу все тримати я.

У Володі нова .

Можу все писати я.

Двері відчиняю я.

у			
---	--	--	--

Відремонтували дверну .

Наше відгадай ім'я.

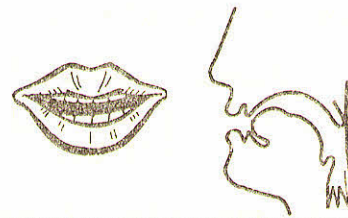
13. Прочитай смішинку.

Мамина ручка

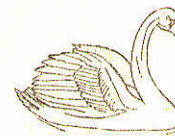
- Мамо, дай мені ручку — я виконуватиму домашнє завдання.
- А чому ти не хочеш писати своєю?
- Та моя ж помилки робить!

Е е

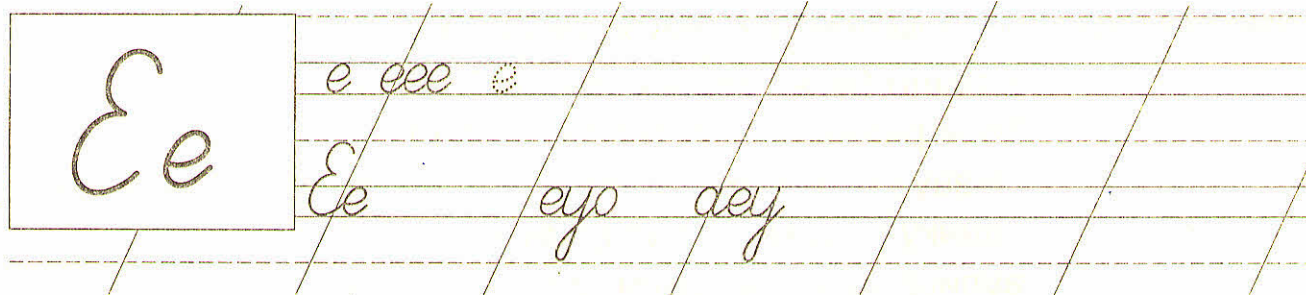
Широко посміхнись губами.
 Відкрий рот.
 Кінчик язика поклади за нижні зуби,
 а спинку язика підніми.
 Вимовляй протяжно: е-е-е.

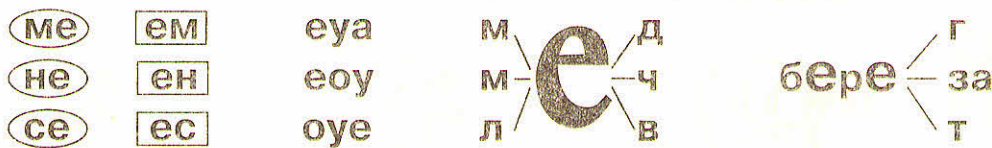
1. Назви зображені предмети і познач місце звука [e] в схемах.

2. Напиши літери та поєднання літер.

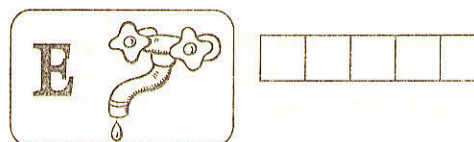
3. Прочитай склади і слова.

4. Встав букву Е і прочитай слова.

. кран м . д кр . м жен .
 . кзам . н л . в к . кс нес .
 . стаф . та д . нь н . рв бер .
 . кскурсія ос . л п . с печ .

5. Розгадай ребус і впиши слово у клітинки.

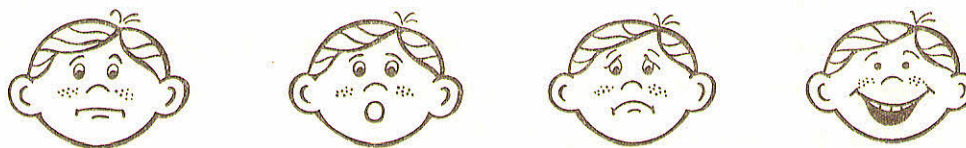

6. Прочитай вірш.

— Брате, глянь, — кричить сестричка, — Ой, на нас біжить кабан!..
 мчить на мене електричка! Затули мерщій екран!
 А тепер повзе в кімнату Цок! — і вимкнув брат Антон
 величезний екскаватор!.. телевизор “Електрон”.

І. Січовик

7. Поміркуй! Які телепередачі дивляться діти?

8. Встав пропущені назви ознак предметів.

Квітка червона, а листок _____.

Яблуко солодке, а лимон _____.

Помідор круглий, а огірок _____.

Який?

Яка?

Яке?

За формою _____

За кольором _____

За величиною _____

9. Прочитай вірш. Підкресли назви ознак руки.

Рука

Тепла і ніжна — в матусі рука.

Дужа й солонна вона — в моряка.

У сталевара — міцна, мозолиста.

Легка, мов крило, — в піаніста-артиста.

В лікаря — чуйна.

Шорстка — в хлібороба...

Тільки ніяка вона — у нероби.

Л. Савчук

10. Добери і допиши потрібні слова.

Я кажу — **високий**, ти кажи — **низький**.

Я кажу — **далекий**, ти кажи — _____.

Я — **веселий**, ти — _____.

Чистий — я, а ти — _____.

Я — **великий**, ти — _____.

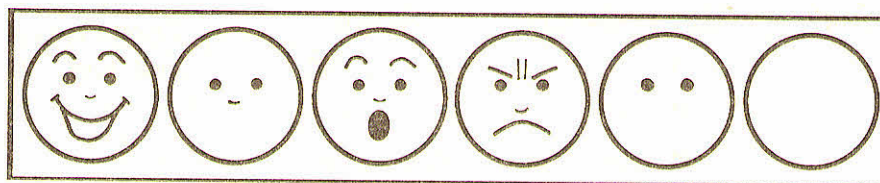
Мокрий — я, а ти — _____.

Я — **м'який**, а ти — _____.

Я — **старий**, ти — _____.

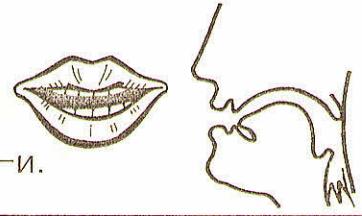
Продовж гру із татом і мамою.

11. Поміркуй і домалюй.

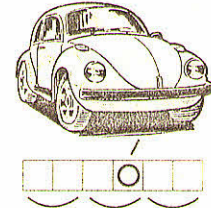
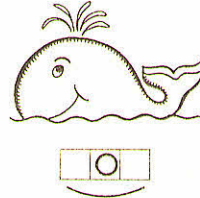
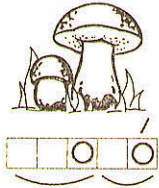
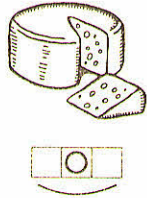

И и

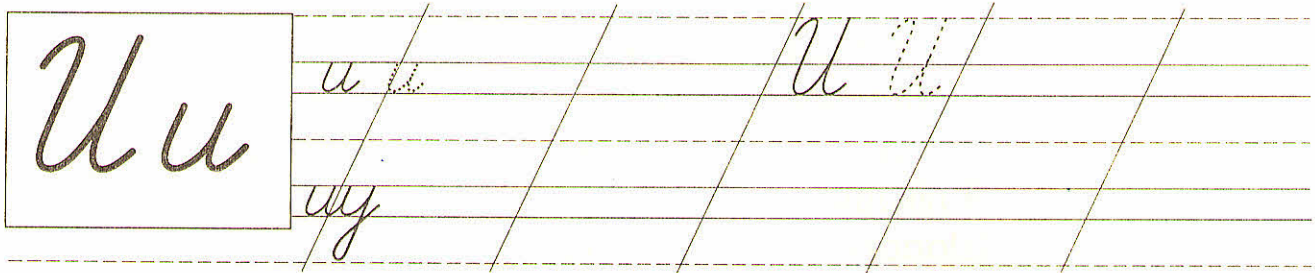
Широко посміхнись.
Кінчик язика потягни в глибину рота.
Спинку язика підними високо.
Відкрий рот і вимовляй на видиху: и-и-и.

1. Вимов звуки, позначені на схемах.

2. Напиши літери та поєднання літер.

3. Прочитай склади і слова.

МИ МИ
СИ ВИ } р
ТИ ЖИ

ли } па
 } жі
 } мон

ми }
ме } ли
ри }

ши }
жи } ли
пи }

4. Зміни слова за зразком.

один – багато

СИН — СИНИ

ВОВК — _____

КНИГА — _____

ЛИСТ — _____

ЛЕВ — _____

ЗОШИТ — _____

БАТЬКО — _____

СЛОН — _____

ПАРТА — _____

5. Встав букву И і прочитай слова.

ЧИЖ

р . бка

род . на

скидати

т . н

н . тка

буд . нок

ст . хат .

р . тм

д . во

сун . ця

зб . рат .

6. Встав пропущені букви. Якщо важко виконати завдання, скористайся довідкою.

Що робив?

Що робити?

Який?

М И В

. И . И

. И . . ИЙ

. И .

. И . И

. И . . ИЙ

. И .

. И . И

. И . . ИЙ

Слова для довідок:

мив, шив, лив, шити,
жирний, мити, дивний,
лижний, пити.

7. Склади і запиши розсіпані слова.

ш а м и

м и к с а

н а в и д

м и д

8. Виправ помилку.

Ми з братом лісники від роду:
Пиляєм палкою колоду.

І. Січовик

9. Прочитай вірш. Впиши назви ягід у клітинки кросворда.

Лісова лікарня

Якщо ти хворий на ангіну,
треба пити чай з **ожини**.

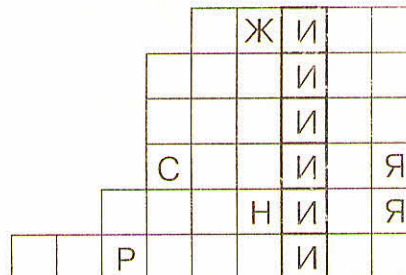
Лелека жаб об'ївся —
животик розболівся.
— Ти, лелеко, не зітхай —
чай з **чорниці** попивай.

Як учадів горностаї,
лементує: "Ай-ай-ай!"
Допоможе не **малина** —
кетяг спілої **калини**.

Літню спрагу що вгамує?
Що від спраги порятуює?
Пити ви повинні
сік із **журавлини**.

10. Запиши за зразком.

Чай з ожини — ожиновий чай.

Чай із калини — _____ .

Чай із малини — _____ .

Чай із чорниці — чорничний чай.

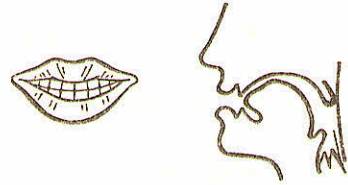
Чай із суниці — _____ .

Чай із полуниці — _____ .

I i

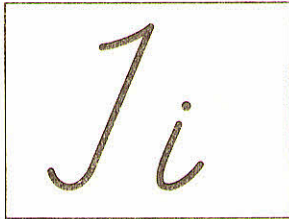
Відкрий рот.
Широкий кінчик язика
притисни до нижніх зубів.
Посміхнися і скажи: і-і-і.

1. Обведи предмети, в назвах яких є звук [i].

2. Напиши літери I, i.

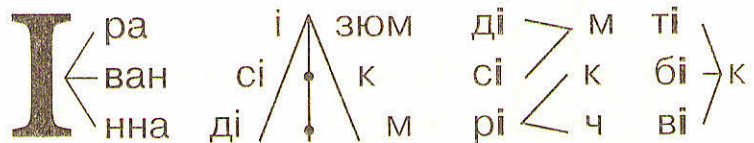

3. Прочитай вірш. Підкресли букву i.

Івасик іграшками грався,
а по двору ішов індик.
Івась побачив — і злякався,
і від індика в дім утік.

Н. Забіла

4. Прочитай слова.

5. Встав пропущену букву i та прочитай слова.

іскра л . с св . т н . чка двер . б . л .
. нженер д . д ст . л к . зка туфл . с . р .
. грашка в . з сн . г з . рка тоб . мал .

6. Запиши за зразком.

один – багато

кіт — КОТИ

ніч — _____

ніж — _____

кріт — _____

бік — _____

ріг — _____

стіл — _____

рік — _____

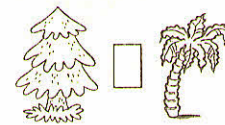
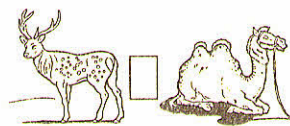
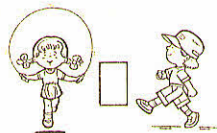
кріль — _____

сік — _____

кінь — _____

міст — _____

7. Склади словосполучення зі словом i.

Розрізнення звуків і букв а – е

Аа - Ее

-

1. Прочитай склади.

ла — ле	се — са	еч — ач
ма — ме	че — ча	ап — еп
на — не	ге — га	ем — ам

2. Прочитай слова, чітко вимовляючи голосні звуки.

лак — лев	гай — гей	час — чек	ферма — фарба
рак — рев	мак — мед	цап — цех	шерсть — шабля

3. Встав пропущені букви а або е і прочитай слова.

б . рег — б . ня	вар . ники — бар . н	т . нець — т . рен
н . каз — н . бо	ш . рсть — ш . хта	ст . п — ст . рт

4. Склади і запиши розсіпані слова.

дас — _____	едм — _____	ребег — _____
савк — _____	вел — _____	тенер — _____
лакс — _____	чем — _____	талах — _____

5. Розгадай кросворд “Місяці”.

		А	Е	Н	Ь
			Е		
			Е		
		Е	Е		
		Е	Е		

Підбери і запиши споріднені слова до назв місяців.

6. Поясни значення слова **місяць** у кожному реченні.

Місяць на небі, зіроньки сяють...

Вже минув цілий **місяць** відтоді, як Марійка пішла до школи.

7. Прочитай речення і запиши відповіді на запитання.

Іринка їла солодкий мед.

Хто? _____ Що робила? _____
 Що? _____ Який? _____

Леся бачила лева у зоопарку.

Хто? _____ Що робила? _____
 Кого? _____ Де? _____

Розрізнення звуків і букв а – о

А а – О о

1. Прочитай склади і слова.

са — со	рак — рок	альбом — олія
ла — ло	сам — сом	аптека — опудало
ра — ро	там — том	ананас — молоко

2. Встав пропущені букви **А** або **О** й прочитай слова.

с . д	л . к	. кунь	т . рт	сол . м .
с . н	ж . р	. втор	сп . рт	кр . к . дил
л . б	м . к	. ркуш	сал . т	жир . ф .

3. Прочитай казку. Зафарбуй у тексті букву **А** жовтим кольором, букву **О** — блакитним.

Вороненя і Соловей

Вивела Ворона одне пташеня — Вороненя. Любила своє дитя, балувала його смачними черв'ячками.

Одного разу полетіла Ворона по їжу й пропала. Уже й сонечко піднялося вище дерев, а матері все немає. Заплакало Вороненя.

Почув плач Вороненяти Соловей. Затріпотіло від жалю Солов'їне серце. Залишив він своє гніздечко, прилетів до воронячого гнізда і заспівав свою чудову пісню. Навіть вітер стих, ніби заслухався. А Вороненя ніби й не чує Солов'їного співу, заходиться від плачу.

Та ось почуло Вороненя: “Кар-кар!” У ту ж мить воно перестало плакати, каже Солов'ю:

— Чуєш? Це мама, моя мама співає! Замовкни, будь ласка, не пици!

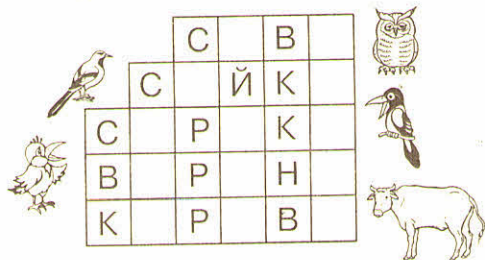
— Кар-кар-кар! — долинуло зблизька, і Соловей замовк. Він перелетів на сусіднє дерево й задумався...

У той вечір ліс не чув Солов'їного співу.

В. Сухомлинський

4. Розгадай кросворд “Птахи”.

Закресли зайве слово.

5. Знайди інші слова у слові **ЖАЙВОРОНОК**.

Поміркуй!

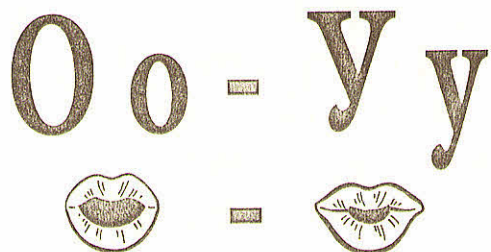
Чи родичі слова:
сорока — сорок,
синиця — синок?

6. Підбери слова до кожної схеми за зразком.

сокіл сова сойка щпак журавель лелека

Розрізнення звуків і букв **О – у**

1. Виразно прочитай склади і слова.

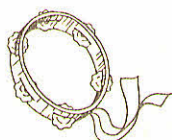
до — ду	ру — ро
со — су	ду — до
ло — лу	бу — бо
рок — рух	душ — дощ
лом — лук	бук — борщ
сом — сум	штурм — шторм

2. Прочитай.

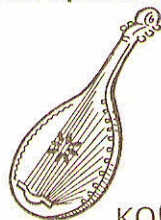
Зозуля кує: **ку-ку-ку**.

Курочка квокче: **ко-ко-ко**.

3. Склади схеми назв музичних інструментів за зразком.

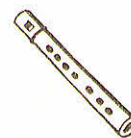
бубон

кобза

сурма

сопілка

4. Зміни і запиши речення за зразком.

Зразок.

Соловей щебече.

Солов'ї щебечуть.

Бубон бубонить.

Бубни бубонять.

Скрипка плаче. _____

Бас гуде. _____

Кобза бринить. _____

Сурма сурмить. _____

5. Поясни значення виразів.

Скрипка плаче. _____

Дитина плаче. _____

Плаче захмарене небо. _____

6. Прочитай складні слова і визнач, з яких слів вони утворилися.

снігопад мишоловка лісоруб пароплав

книголюб електровоз сінокіс листопад

7. Прочитай. У складних словах підкресли букву, що позначає з'єднувальний голосний.

1. Пішохід переходить вулицю.
2. Здалеку чути шум водоспаду.
3. Ми з братом — книголюби.
4. Вчора був снігопад.
5. Вертоліт приземлився на полі.
6. На столі стоїть самовар.
7. Пилососом прибирають кімнату.
8. До Києва ми їхали електропоїздом.
9. Діти каталися на пароплави.

Розрізнення звуків і букв **И** – **У**

И и - **У у**

-

1. Прочитай вірш.

У долині жив удав.
Удавав, що він все знав,
удавав, що все умів,
у траві хвостом вертів.

Г. Чубач

2. Прочитай слова. Чим вони схожі й чим відрізняються?

и кит

шибка

мишка

синиця

у кут

шубка

мушка

суниця

3. Встав пропущені букви **И** або **У**. Прочитай слова.

м . ло

крин . ця

г . би

лис . ця

б . динок

кр . ла

м . рашка

кл . мба

мал . на

кр . глий

гр . б

кастр . ля

гарб . з

подар . нок

г . ска

в . лица

дит . на

ж . рнал

бр . нька

кал . на

4. Виправ помилку.

Прилетіли дві **су**нички —
схожі, ніби дві сестрички.

О. Білаш

5. Встав пропущені букви **И** або **У**.

1. В небі жайворонки в'ються,
зал . ваються — сміються,
грають, дзвонять ціл . й день,
і щебеч . ть, і співають,
і з весною світ вітають
дзвоном радісн . х пісень.

О. Олесь

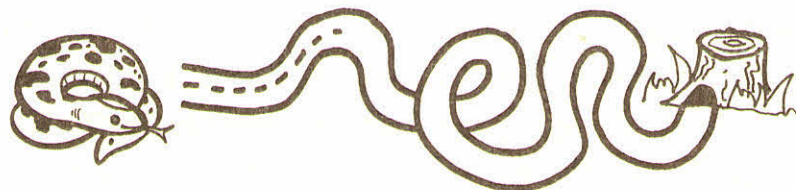
2. Кує зоз . ленька й к . є,
по всьому т . жить гаю:
— Ой горе — горенько моє, —
дітей не розш . каю.

М. Познанська

3. Л . нуть в небі ж . равлі
і курл . чуть до землі...

О. Олесь

6. Допоможи удаву доповзти до пенька.

Диференціація **Е** – **И** у наголошених складах

Е е - И и

-

1. Прочитай склади.

ре — ри си — се жи — же
ме — ми ти — те ли — ле

2. Прочитай слова, виділяючи наголошений склад.

диня — **д**ень серп — сир тихо — **т**емно лев — липа
м**и**ть — м**е**ч м**е**д — м**и**ша т**е**м**и**нь — т**и**ша л**и**стя — л**е**дар

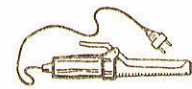
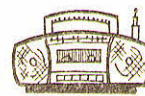
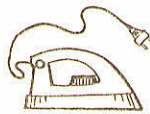
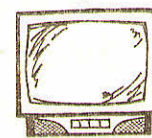
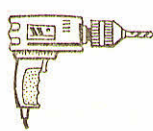
3. Встав **Е** або **И** і прочитай слова.

п . нь зл . ва м . ло кл . й пили несе
с . р н . бо ст . п к . т жил . бер .
м . р с . рце м . ска л . бідь лил . вед .

4. Відгадай загадку. Підкресли у словах вірша букви **Е**, **И**.

Як прийде ніч в оселю,
не свічка горить:
я сонечко веселе
засвічую умить.
На радість всій малечі
його під кожен дах
стовпів могутні плечі
приносять на дротах.

В. Гринько

5. Виправ помилку.

Кримом натерлися ми на Дніпрі —
і не страшні нам тепер комарі.

І. Січовик

6. Прочитай слова вголос, виділяючи наголошений склад.
Склади і запиши словосполучення за зразком.

гóри — горі́ високі гóри спустатися з горі́

ру́ки — руки́ _____
но́ги — ногі́ _____
ко́си — косі́ _____
ві́дра — відрá _____

Ненаголошені е, и

1. Прочитай слова вголос і відстукай склади, виділяючи наголошений склад.
Запиши слова у два стовпчики (під поданими схемами).

Верба, верби, ріка, річка, казка, сказав, листок, листя, поле, поля, сила, силач, синій, синів, море, морський, співак, приспів, слово, словник, добро, добрий.

2. Познач наголос у виділених словах. Випиши ці слова парами.

Пастух жене корів у село. Українські села потопають у зелені.
Настала зима. Зими стали суворими.

3. Прочитай вірш. Запам'ятай правило добору перевірних слів.

Все важливе в нашій мові.
Ось, приміром, річ така:
е чи **и** писати в слові —
часто сумнів виника:
село чи **си**ло?
Якщо ясно, то не дуже —

щоб уникнуть зайвих мук,
ти під наголос, мій друже,
зразу став сумнівний звук:
село — **се**ла.
Звук виразно зазвучить,
як писать — тебе навчить.

4. Добери перевірні слова за зразком і встав **е** чи **и**.

Д. Білоус

один — багато

перо́ — пе́ра

з . мля — _____

с . стра — _____

р . бро — _____

ст . бло — _____

в . рба — _____

м . жа — _____

в . сло — _____

з . рно — _____

з . ма — _____

оз . ро — _____

дер . во — _____

в . сна — _____

кр . ло — _____

пл . че — _____

5. Поміркуй! У якому значенні вжито слово **ЗЕМЛЯ** в кожному випадку?

земля { планета
країна
ґрунт
поле

3. Ми спитали журавля:
“Де найкраща **земля**?”
Журавель відповідає:
“Краще рідної — немає”.

П. Воронько

4. Відшуміли поза гаєм
щедрим колосом поля.
Називається врожаєм
те, що родить нам **земля**.

Т. Коломієць

1. **Земля** обертається навколо Сонця.
2. Діти розпушували **землю** під деревами.

6. Добери перевірні слова за зразком і встав пропущені **Е** чи **И**.

багато — один	який? — що?	хто? що? — який?
серця́ — се́рце	медо́вий — мед	сини́ця — си́ній
к . ти — _____	гр . чаний — _____	с . лач — _____
ст . пи — _____	в . шневий — _____	х . трун — _____
що робити? — що?	що робити? — хто? що?	який? — як?
пища́ти — пи́ск	злеті́ти — злет	широ́кий — ши́роко
д . міти — _____	кл . котіти — _____	в . сокий — _____
ш . птати — _____	с . ніти — _____	н . зький — _____
бл . щати — _____	р . вти — _____	т . хенький — _____

7. Встав пропущені букви **Е, И** у слова вірша.

З . ма снігами посіває,
 малює д . воцвіт мороз.
 В . сна садами розцвітає,
 на трави сипле безліч рос.

Щ . бече літо солов'ями,
 т . пленькі дні дає воно.
 А осінь сірими дощами
 вм . ває землю лагідно.

8. Спиши текст, вставляючи пропущені **Е, И**.

Журавлі

Журавлі ж . вуть біля води: на бер . зі річки, біля болота чи оз . ра.
 Гніздо вони мостять прямо на з . млі і відкладають у ньому два
 в . ликі яйця. Наприкінці літа журавлі збираються в . ликими
 зграями, щоб л . тіти у теплі краї.

9. Знайди слова з ненаголошеними **Е, И** в корені. Добери до них перевірні слова.

Напиши диктант.

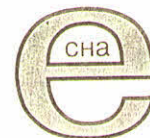
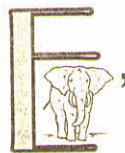
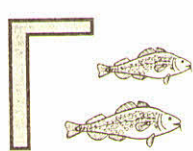
Зозуля

Зозуля живе у лісі. Побачити її дуже важко, бо це обережний і полохливий птах.

Зозуля не мостить гнізда і не висиджує яєць, а по одному підкидає їх у чужі гнізда. За кольором і величиною яйця зозулі схожі на яйця тих птахів, у чиї гнізда зозуля їх підкидає. Через два тижні вилуплюється зозуленя і тілом викидає з гнізда всі яйця або й пташенят. Зозуленя залишається саме, і прийомні батьки вигодовують його.

Зозуля — корисний птах. Вона знищує шкідливу гусінь, яку не їдять інші птахи.

10. Розгадай ребуси.

Слова, що не перевіряються наголосом

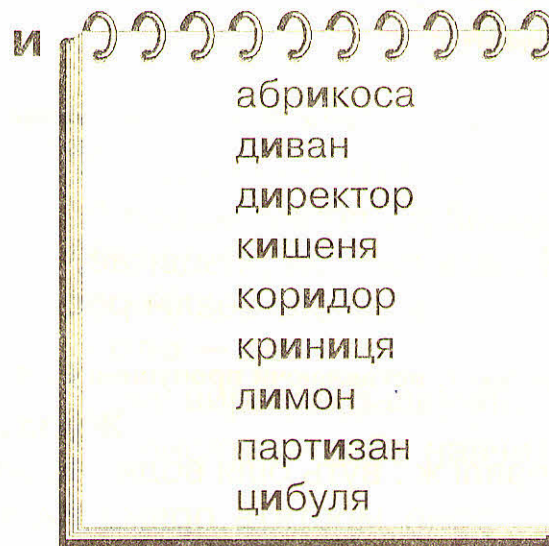
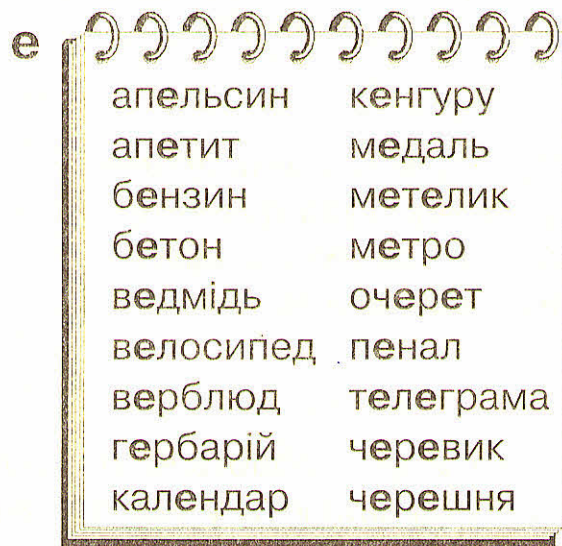
1. Прочитай вірш.

Але є слова, що в них
написання голосних
через наголос, бува,
перевірити неможливо,
а тому такі слова
пам'ятати нам важливо.

Я включаю їх у вірш.
Це, наприклад: керувати,
це — легенда і чекати,
це — левада і леміш.

Д. Білоус

2. Запам'ятай написання цих слів.

3. Склади і запиши розсипані слова.

1 4 5 2 3

б о н е т

бетон

буляци

темелик

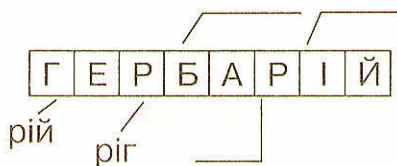
цяникри

номил

няшереч

люрдвеб

4. Які слова заховалися у слові ГЕРБАРІЙ?

5. Встав пропущені букви. Прочитай смішинку.

— Ти хто? — осел пита в . рблюда.

— В . рблюдом звать мене усюди.

— Е, ні, дружок, дурити кинь:

ти не в . рблюд — горбатий кинь!

Грицько Бойко

Голосні звуки (повторення)

1. Вимов голосні звуки. Прочитай вірш.

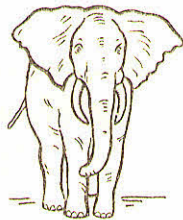
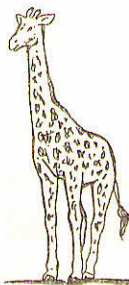

Ці звуки у пісні тягнуться дзвінко,
можуть заплакати і закричати.
В темному лісі можуть аукати,
в люлі дитятко заколисати.

2. Встав букви, що позначають голосні звуки.

с . м	т . гр	м . ш .	в . дм . дь	п . нгв . н
л . сь	сл . н	к . шк .	м . т . л . к	к . нг . р .
р . сь	р . к	с . б . к .	. л . нь	кр . к . д . л

3. Склади схеми слів за зразком.

4. Розглянь малюнок. Що вилікував Айболить кожній тварині?
Склади і запиши речення за поданою схемою та зразком.

Зразок.

Лікар вилікував акулі зуби.

Я я

Вигни спинку язика “гіркою”, з силою та голосом видихни повітря. Так утворюється звук [й].

дай знай мий лий співай

Ти вимовив [й] у кінці кожного слова, після голосного. А тепер звук [й] захотів стати перед голосним [а]. Промов швидко разом два звуки: [йа].

Ці два звуки позначаються на письмі однією буквою — Я.

1. Прочитай. Визнач місце букви Я у словах та слова Я у реченні.

Я 2 звуки, 1 звук
1 буква
1 склад
1 слово

[й] + [а]
= О

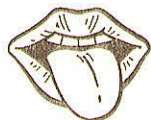
Я рина
на
ків
рослав

Наді
Зо
Марі
Ра

Я

Я злякалася,
я боялася,
ну а потім я
розсміялася.

2. Склади звукові схеми поданих слів.

язик

маяк

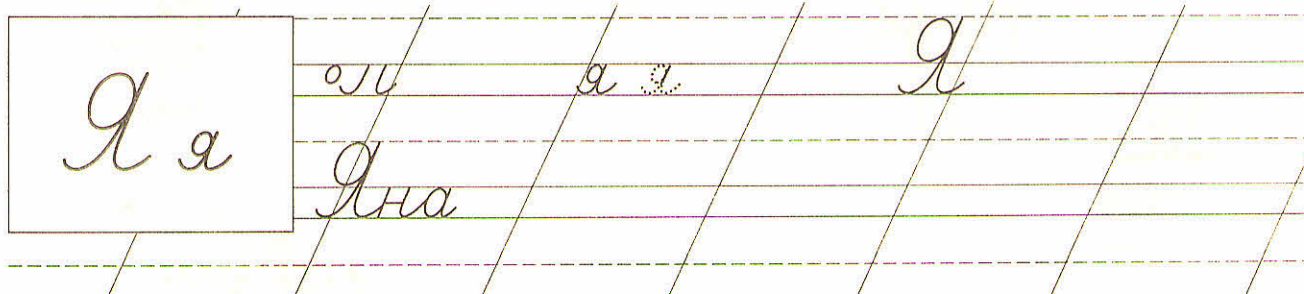
лілея

лялька

3. Напиши літери Я, я та слово Яна.

4. Встав букву Я і прочитай слова.

яблуко вояка олія
. лина за . чий історі .
. щірка ма . тник армі .

5. Поділи слова на склади.

Я |го|да, яблуня, ядро, ніяковіти,
шия, надія, лаяти, конвалія,
каятися, сміятися, яма.

6. Поясни значення слова ЯЗИК у кожному рядку.

Тримай язик за зубами.

Язики полум'я піднімалися над вогнищем.

Солдати були у розвідці. Вони привели “язика”.

Є є

Вгорі — гачок, внизу — гачок,
а поміж ними — язичок.

1. Прочитай.

Є 2 звуки, 1 звук
1 буква
1 склад
1 слово

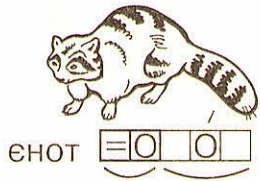
[й] + [е]
= О

чита
співа
віта
єдна

ЄМО

є НОТ
за єЦЬ
чита є

2. Доповни подані звукові схеми.

3. Встав пропущену букву Є. Прочитай слова.

Євген	риє	боєць
. НОТ	лама .	я . чКО
. хидна	працю .	ма . ТОК
. диний	году .	кра . ВИД

4. Напиши літери Є, є та їх поєднання.

5. Відгадай загадку.

Ні, це зовсім не їжак,
хоч на тілі голки видно,
не комаха і не птах...
Цю істоту звать...

6. Склади словосполучення.

кошеня	у	собаки
мишеня	у	корови
теля	у	лисиці
цуценя	у	зайчихи
лисеня	у	миші
вовченя	у	кішки
каченя	у	вовчиці
зайченя	у	качки

В Австралії живе звір, вкритий колючками.
Це — *єхидна*. Звір (хто?) _____ .
Про підступну людину говорять — *єхидна*
людина. Людина (яка?) _____ .

7. Прочитай. Знайди й підкресли слово Є.

Єнот навчав сінка-єнота:
— Є в лісі річка, є болото,
є мисливець — він полює,
єгер є — він ліс пильнує.

О. Кононенко

Ю ю

Буква ця усім відома:
в ній — дві палички і коло.

1. Поясни звукову схему слова **ЮШКА**. Прочитай слова.

Ю 2 звуки, 1 звук
1 буква
1 склад
[й] + [у]
= О

юшка

бо
усміха
слуха
кланя

Юся

Юра
Юля
Юхим
бою
ся

2. Напиши літери **Ю, ю**.

1-0 / Ю

Ю Ю ю

3. Встав букву **Ю**. Прочитай слова.

. шка	співа .	. чита . ть
. рба	дума .	. плава . ть
. ність	гуля .	. лама . ть
. нак	шука .	. слуха . ть

4. Поділи слова на склади.

Юний, Юхим, будую, миють, сіють, в'юн, колихаю, сміються, Юля.

5. Склади словосполучення. Виділи закінчення за зразком.

Рибалять чим? (вудка, сітка) вудк ою, сітк ою.

Граються	чим?	(лялька, машинка)	_____
Шиють	чим?	(голка, нитка)	_____
Фарбують	чим?	(фарба, щітка)	_____
Захопився	чим?	(книга, казка)	_____
Гуляю	з ким?	(собака, кішка)	_____
Пишаюся	ким?	(подруга, учителька)	_____

Ї і

Буква **ї** така ж, як **і**,
тільки зверху крапки дві.

1. Склади звукову схему слова **поїзд**. Прочитай слова.

Ї 2 звуки
і 1 буква
1 склад
[й] + [і]
= 0

їжак
= 0 - 0 -

поїзд
= 0 - 0 - 0 - 0 -

ї жа
до ів
кра іна

до
при
за
ви
пере
на
їхати

2. Прочитай слова.

Ї
ж
жа
жак
жаки
жачок
жаченя

Ї
в
м
ли
дять

Ї
ду
дуть
деш
дем

мо
тво
сво
ї

га
кра
музе
конвалі
ї

3. Напиши літери **ї**, **і** та слово **Україна**.

Ї і
Україна

4. Встав букву **ї** і прочитай слова.

. жак кра . на
. хати Ки . в
. дальня по . зд
. стівний вибо . на

5. Склади словосполучення.

кле . ти корову українська село
до . ти борщ український мова
до . дати до школи українське борщ
до . хати шпалери

6. Склади і запиши речення.

живемо, Україні, Ми, в.
країна, Наша, велика.
України, Київ — столиця.
ростуть, Києва, На, каштани, вулицях.

7. Прочитай вірш.

— Звідки ти і хто такий?
— Українець я малий.
— І яку вивчаєш мову?
— Українську, чорноброву.

— Ким ти станеш, як зростеш?
— Вибір є у нас без меж,
але буду вірним сином
нашій матері—Вкраїні!

Розрізнення й – ї

Буква **Й** на самі вуха
натягає капелюха

Ой красива буква **Ї** —
видно бантики її.

1. Прочитай і запам'ятай.

☐ **Й** 1 звук → коротка
1 буква → вимова

☐ **Ї** 2 звуки → довга
1 буква → вимова
1 склад

2. Запиши слова за зразком.

один — багато
гай — гаї
край — краї

змій — _____
герой — _____
трамвай — _____
гербарій — _____

3. Розглянь малюнки і прочитай слова.

пере
ви
за
при

йти

пере
ви
за
при

їхати

4. Поміркуй і запиши за зразком.

Катаються на (самокат, ковзани) самокаті, ковзанах.

Їдуть на (велосипед, мотоцикл, віз) _____
Їдуть у (тролейбус, автобус, трамвай) _____
Пливуть на (човен, катер, корабель) _____
Летять у (літак, ракета, вертоліт) _____

5. Прочитай. Випиши слова з буквою **Й** у перший стовпчик, слова з буквою **Ї** — у другий.

Зайчик

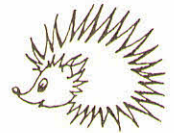
Їде Зайчик у трамваї
і довкола позирає.
Тут підходить їжачок
і говорить:
— Ваш квиток!
Червоніє Зайчик густо

і дає листок капусти.
Пожував їжак листок.
— Це, — говорить, — не квиток.
Доведеться вам зійти
і додому пішки йти.

І. Січовик

6. опиши їжака за поданим планом.

- Їжак — тварина (свійська, дика).
- Де живе їжак? (У лузі, у лісі, у полі.)
- Чим вкрита спинка їжака? (Лускою, шерстю, голками.)
- Які у нього лапки? (Довгі, короткі, кривенькі, товсті.)
- Яка у їжака мордочка? (Кругла, витягнута, гостренька.)
- Чим живиться їжак? (Комахами, медом, мишами, гадюками.)

' Апостроф

Апостроф позначає роздільну вимову.

1. Прочитай вірш.

Я такий же, як знак розділовий,
і відомий шкільній дітворі.
Та в словах української мови

я пишусь не внизу, а вгорі.
Спробуй лиш написати — "ім'я",
зразу стану потрібним і я.

2. Заповни пропуски в таблиці.

	я	ю	є	ї
б'	б'я			
п'		п'ю		
в'			в'є	
м'				м'ї
ф'	ф'я			
р'		р'ю		

3. Прочитай, чітко вимовляючи кожне слово.

б
п
в

'ю

В'ячеслав

сім'я

Мар'яна

сім'ю

б
п
в

'є

Валер'ян

сім'ї

Стеф'юк

сім'єю

4. Напиши слова та склади їх звукові схеми.

м'яч / в'юн / п'ять

5. Відгадай загадку. Запиши відгадку поруч зі звуковою схемою.

Це який дивак із двору
носить харчі у комору
не на спині у мішку,
а сховавши за щоку?

_____

6. Прочитай. Випиши слова з апострофом.

Хом'ячок

Подарували Мар'янці хом'ячка. У нього м'яка рудувата шерсть, симпатичний носик, круглі оченята і дуже гострі зуби. Мар'янка назвала звірятко Хомкою. Хомка мав чудовий апетит. Він з'їдав усе, що йому давали. Гриз моркву, буряки, сухарі. Щоки в нього роздувалися і він ставав схожим на м'яч.

Одного разу Мар'янка не знайшла Хомки в дерев'яному ящику. Тато одягнув свою куртку. А там у кишені сидів Хомка з великим запасом їжі. Всю сім'ю розвеселив кумедний хом'ячок.

ТАБЛИЦІ ДЛЯ ЧИТАННЯ

Таблиця 1

ап	оп	уп	ип	еп	іп	ад	од	уд	ид	ед
аб	об	уб	иб	еб	іб	ан	он	ун	ин	ен
ам	ом	ум	им	ем	ім	ой	ий	ей	ій	ай
ас	ос	ус	ис	ес	іс	аз	оз	из	ез	уз
адз	одз	удз	идз	едз	ідз	аш	ош	уш	иш	еш
ва	во	ву	ви	ве	ві	ді	ди	да	де	до
за	зо	зу	зи	зе	зі	жа	жо	жу	жи	же
ка	ко	ку	ки	ке	кі	ща	що	щу	щи	ще

Таблиця 2

гай	чай	дах	рік	річ	наш
гак	час	дар	ріг	ріж	нас
газ	чан	дам	рід	рів	нам
гас	чад	дав	рій	ріс	над
гак	бас	шар	мир	рік	нам
бак	пас	жар	сир	сік	вам
мак	час	дар	жир	вік	сам
лак	нас	пар	тир	тік	там
кит	бик	лук	рев	сім	сік
кут	бік	лак	рів	сум	сук
кат	бук	лік	рив	сом	сак
кіт	бак	ліс	рис	сон	сад

Таблиця 3

сад	лоб	вуж	вид	біб	мед	дар	щоб
вус	вир	бір	меч	рев	рік	сир	шар
хоч	газ	таз	зал	дощ	сон	кущ	луг
рис	син	міх	ріг	цей	шум	хор	рот
чай	лак	зір	сич	дуб	гол	час	наш
тон	душ	низ	рух	рід	ніс	рій	дай
пес	лук	дух	бак	лан	пил	мур	дах

Тут сом. Тут лин. Тут кіт. Там гай. Там сич. Там лис.
 Це наш сад. Це ваш лан. Тут сад і лан. Тут ріс біб і мак.
 Це ліс. Тут дуб. Це кущ. Тут сів чиж.

Таблиця 4

осел	удав	арка	юшка	обряд	абзац	індик	узвар	ярлик
овес	обід	ядро	юрта	огляд	атлет	іспит	успіх	ячмінь
урок	йорж	їзда	ескіз	окріп	актор	атлас	узвіз	ехидна

борг	борщ	вірш	віск	гурт	жарт	кадр
лавр	парк	торф	вовк	торт	порт	спорт

тирса	ночви	пензель	брат	вмить	кріп	трава	зміст
фарба	пісня	лантух	блід	дріт	гріх	право	брухт
кобра	пошта	ліхтар	бруд	клуб	схід	пляма	шрифт
кобза	зябра	мудрий	глід	сніг	шпак	пляшка	фрукт
кубло	щітка	персик	гриб	ключ	вмить	праска	джміль
лампа	рядно	равлик	друг	кран	хрущ	клітка	продукт

Поради батькам

Щоб “Грамотійко” допоміг Вашій дитині у навчанні, Вам доведеться докласти чимало зусиль, добросовісно виконувати рекомендації фахівця, бути терплячими й винахідливими.

Спочатку варто розібратися, які помилки робить Ваша дитина. Для цього охарактеризуємо основні групи специфічних помилок на письмі.

1. Заміна букв за принципом схожості відповідних звуків. В основі цих помилок лежить нездатність розрізнити звуки на слух, а часто і заміна їх в усному мовленні. Дитина може писати САПКА замість ШАПКА, РИПА замість РИБА, ЛОБОТА замість РОБОТА і т. ін.

2. Заміна чи спотворення оптично й кінетично схожих букв. У дитини відсутні чіткі зорові образи букв, тому вона постійно сумнівається під час їх написання, часто плутає на письмі І і Ш, И і У, П і Т, Б і Д та ін. Інколи трапляється дзеркальне зображення букв, причиною якого є несформованість зорово-просторових уявлень.

3. Спотворення звуко-складової структури слів і порушення розмежування слів у реченні. Причина цих помилок полягає в тому, що дитина не оволоділа навичками аналізу й синтезу звукової та складової будови слова і не уявляє його структури, тобто кількості звуків у слові і порядку їх розміщення. Дитина пише: ДКТ замість ДИКТАНТ, ПАХ замість ПТАХ, СИЛ замість СИЛА, ВІНКО замість ВІКНО та ін. Коли дитина не відчуває меж між словами, спостерігається написання слів разом і довільний їх розрив. Найчастіше діти помиляються під час написання прийменників (НАСТОЛІ замість НА СТОЛІ) і префіксів (ЗА ХОДИТЬ замість ЗАХОДИТЬ).

4. Аграматизми проявляються на письмі у дітей, які не змогли повноцінно оволодіти лексико-граматичною будовою мови. Приклади помилок: СОЛОДКА ЯБЛУКО замість СОЛОДКЕ ЯБЛУКО, ОДИН ПАЛЬЦІВ замість ОДИН ПАЛЕЦЬ, ДІТИ БІГАВ замість ДІТИ БІГАЛИ, СИДИ НА ГІЛКІВ замість СИДЯТЬ НА ГІЛКАХ.

У письмі однієї дитини часто трапляються помилки з різних груп, що викликає почуття безпорадності у педагогів і батьків. Проте навіть у таких складних випадках цілеспрямована робота над кожною групою помилок обов'язково дасть позитивний результат. Необхідно лише насамперед Вам, дорослому, *повірити*, що труднощі можна подолати, і *запевнити* в цьому дитину.

Придивіться до своєї дитини і постарайтеся зрозуміти її страхи й переживання через шкільні невдачі. Дитина часто почувається зацькованою постійними зауваженнями і глузуванням однокласників. Поговоріть із сином чи донькою спокійно й доброзичливо. Важливо викликати у дитини зацікавленість, віру в свої сили і бажання писати без помилок. Пам'ятайте, що залякування й погрози не дадуть позитивного результату.

На початку занять треба визначити оптимальний для дитини темп. Необхідне *вдумливе, свідоме ставлення до занять і дитини, і батьків.*

Зошити “Грамотійко” побудовані за принципом *від простого до складного, передбачена наступність у роботі.* З метою профілактики дислексії та дисграфії заняття треба проводити послідовно, сторінка за сторінкою, використовуючи вправи, що під силу Вашій дитині. У зошитах паралельно з роботою над звуками (буквами) передбачені завдання на аналіз і синтез будови слів, на словозміну і словотворення, збагачення словника і розвиток граматичної будови мови. Ви можете придумувати аналогічні вправи, “грати у слова” з дитиною на прогулянці чи по дорозі в магазин.

Якщо у Вашої дитини переважають пропуски або заміна голосних, то працюйте із зошитом №1. Якщо дитина плутає глухі і дзвінкі (п-б, т-д, х-г, с-з, ш-ж), тверді і м'які або свистячі і шиплячі приголосні, опрацюуйте відповідні розділи в зошитах №2 і №3. Якщо наявний лише один вид заміни оптично схожих букв (наприклад, б-д), то досить опрацювати одну сторінку — на розрізнення цих букв. Але обов'язково роботу починати з *уточнення вимови звуків; зіставлення звука і букви; розпізнавання даного звука серед інших звуків у складах і словах; визначення місця звука у складі, слові (на початку, в середині, в кінці); слухова і зорова диференціація (розрізнення) звуків і букв у складі, слові, реченні, тексті.*

Необхідна чітка *цілеспрямованість* занять. Якщо сьогодні Ви працюєте над однією парою звуків (букв), то всі інші помилки залишаються поза увагою і виправляються мимохідь. Не варто намагатися подолати всі помилки одночасно. Важлива повна зосередженість тільки на цих двох звуках і відповідних їм буквах.

Обов'язково хваліть дитину навіть за найменші успіхи — це підніме настрій, зміцнить впевненість у своїх силах і мобілізує її до наступної роботи.

Заняття можуть бути нетривалими, але обов'язково *систематичними* (на початковому етапі — щоденними). Важливо не дозволяти дитині повертатися до колишніх помилок, а закріплювати навички правильного письма і читання.

Починайте працювати зараз, не гаючи дорогоцінного часу, і робіть це *спокійно, вдумливо та впевнено.*

Посторінкові рекомендації

с. 5. Пальчикова гімнастика

Діти з мовними порушеннями, як правило, швидко втомлюються від розумової діяльності. Їм важко зосередитися і запам'ятати новий матеріал, не завжди вдається контролювати своє мовлення. Для корекції цих порушень необхідна робота над дрібними рухами (моторикою) пальців рук, адже кінетичні відчуття від них надходять у кору головного мозку, стимулюють центральну нервову систему, внаслідок чого прискорюється розвиток мовлення дитини. Власне, пальчикова гімнастика є необхідним елементом у системі логопедичної роботи.

Рухи, що супроводжуються промовлянням лого-рим (віршів), допомагають нормалізувати темп і ритм дрібної моторики, чіткість і точність мовних рухів, складову структуру мовлення. Розучувати вірші і рухи треба одночасно, поступово прискорюючи темп. Краще брати вірші, написані чотиристопним ямбом або хореєм. Розвивати дрібну моторику потрібно в ігровій формі, систематично повторюючи й урізноманітнюючи вправи.

Фахівці радять давати дітям інтелектуальне навантаження тільки на фоні "розігрітих рук". При-слухайтесь до думки вчених.

с. 6–9. Психологічні та графо-моторні завдання

Пропонуються ігрові тренувальні вправи для розвитку розумових здібностей (спостережливості, стійкості уваги, просторової уяви, аналітичного сприймання, мислення), необхідних для повноцінного мовленнєвого розвитку дітей.

Діти можуть виконувати завдання самостійно. Якщо дитина не зрозуміла інструкції, завдання треба пояснити, підказати перший хід. Однак вказівки дорослого мають спрямовувати хід думок дитини, а не диктувати результат. Якщо дитина успішно впоралася із завданням, варто вимагати, щоб вона пояснила свої дії. Ігрові завдання не втомлюють дитину, але, коли інтерес до них згасає, треба змінити форму діяльності.

Завдання, що вимагають домалювати, заштрихувати чи розфарбувати малюнок, відтворити букви тощо, націлені на розвиток графо-моторних здібностей, зорово-моторної координації, наочно-об-разного мислення дитини.

с. 10. Звуконаслідування

Дитина повинна не тільки імітувати немовні звуки, але й правильно їх передавати: курка квокаче, півень кукурікає, курча пищить, коза мекає, гуска гел'гоче, жаба квакає, жук дзижчить, очерет шелес-тить (шумить). Обов'язково продовжіть цю роботу в ігровій формі. Для закріплення запропонуйте такі питання: "Хто гарчить?", "Хто хрюкає?", "Хто мукає?", "Хто гавкає?", "Хто нявкає?". І навпаки: "Як подає голос собака? Свиня? Корова?.."

Завдяки таким вправам дитина засвоює назви тварин та їхніх дій і вільно використовує ці знання у мовленні.

с. 11. Звукоутворення

Вивчити будову артикуляційного (мовленнєвого) апарату за схемами і завданнями. Голосоутво-рення можна пояснити так: покласти руку на шию (гортань) і вимовити звуки: [а], [о], [м], [з], [р] та ін. Рука відчує вібрацію (тремтіння) голосових зв'язок. У горлечку "зв'язки завібрують і голос всі почують".

Поняття "голосні звуки". Голосні звуки утворюються лише голосом. Струмień повітря не зустрічає в роті ніяких перешкод. Тому схематично голосні звуки позначаються \square — ніби відкритий рот без перешкод (див. "Довідкове бюро", с.3).

с. 12–13. Звук і буква а

Уточнити вимову звука [а] за схемою і вказівками.

1. Різниця між звуками і буквами: звуки ми чуємо і вимовляємо, букви пишемо і читаємо.
2. Вправи на розвиток фонематичних процесів. Дитина називає предмет, потім голосно вимов-ляє звук, позначений на схемі (за необхідності — з допомогою дорослого).
3. Рукописні великі та малі літери. Прописати елементи і букви.
4. Назвати предмети, зображені на малюнках. Прочитати вірш. Певний звук може стояти на початку, в кінці або в середині слова. Вписати букву **а** у відповідні клітинки.
5. Прочитати імена. Знайти зайве слово.
6. Вставити замість крапок букву **а** і прочитати слова.
7. Буква **а** може бути словом. Знайти в реченнях слово **а** і обвести його.
8. Граматична тема. Слова, які відповідають на питання *хто?* — назви істот, на питання *що?* — назви неістот. Назвати предмети. Виконати вправу за зразком усно чи письмово.
9. Багатозначність слова **кран**. Скласти словосполучення: водопровідний кран, підйомний кран.

10. Споріднені слова. Записати біля дерева інші слова із коренем **сад** (садовий, розсада, саджати, пересадити...).

11. Багатозначність слова **садок**.

с. 14–15. Звук і буква **о**

Уточнити вимову звука [о].

1. Читання вірша. Порівняння букви **о** з різними предметами.
2. Вимовити звуки, позначені на схемах.
3. Написання літер та їх поєднань.
4. Прочитати слова. Де у цих словах стоїть буква **о**?
5. Знайти на малюнку всі предмети, схожі на букву **о**.
6. Домалювати і розфарбувати малюнок (вправи для розвитку дрібних м'язів руки).
7. Аналітична вправа. Які слова заховались у слові **МОЛОТОК**?
8. Лексична тема "Тіло людини". Уточнити назви частин тіла людини (тулуб, голова, ноги, руки; права, ліва рука і т.д.). У клітинки кросворда вписати слова відповідно до номерів. У виділених клітинках прочитати ключове слово і підкреслити в ньому букву **о**.
9. Граматичне завдання. Виконати вправу за зразком (усно чи письмово).
Очима дивляться.
Носом дихають, нюхають.
Ротом розмовляють, їдять, дихають.
Руками пишуть, малюють, шують, ...
Ногами ходять, бігають, стрибають, ...

с. 16–17. Звук і буква **у**

Уточнення вимови звука [у].

1. Вправа на розвиток фонематичних і аналітичних процесів. Дитина називає предмет, зображений на малюнку, і слухає, чи є в цьому слові звук [у]. Якщо є, то обводить малюнок олівцем. Дорослий спостерігає за роботою. Якщо дитина назве перший малюнок **змія**, то його не треба обводити, бо в цьому слові звук [у] відсутній. Якщо **вуж** або **удав** — то обводить малюнок. Коли дитина не знає, яку підібрати назву, дорослий допомагає.
2. Прописати елементи букв і букви.
3. Читання складів і слів. Визначення місця букви **у** в складах і словах (на початку, в кінці, в середині).
4. Буква **у** може означати слово. Скласти речення зі словом **у**.
5. Упорядкувати букви, щоб вийшло слово. Для полегшення роботи у перших двох словах вказано повний порядок букв, а в інших — перші літери. Розсипалися слова: *качур, гуска, курка, урок*; зайве слово — *урок*. Знайти букву **у** в цих словах.
6. виправити помилку.
7. Лексична тема "На уроці". У словах вірша підкреслити букву **у**.
8. Прочитати текст. Пояснити дитині алгоритм поділу слів на склади.
9. Підібрати слова до поданих схем.
10. Граматичне завдання. Скласти речення з двох слів за схемами (усно). Схематично слова позначають лініями. Перше слово в реченні пишуть з великої букви, тому його позначають так: . У кінці речення ставиться крапка, щоб відокремити одне речення від іншого. Записати складені речення. Розфарбувати малюнки.
11. Вивчити вірш про велику букву. Придумати ім'я хлопчикові і клички тваринам. Записати їх з великої літери.
12. Багатозначність слова **ручка**. Усно закінчити речення. Відгадку записати у клітинки.
13. Прочитати текст. Чи зрозуміла дитина смішинку? Хто ж винен, що в зошиті трапляються помилки?

с. 18–19. Звук і буква **е**

Уточнення вимови звука [е].

1. Розвиток фонематичних і аналітичних процесів. Дитина називає зображені предмети і визначає, чи є у словах-назвах звук [е]. Потім знаходить на схемах місце звука [е] і позначає його кружечком.
- 2–5. Виконувати відповідно до аналогічних завдань на попередніх сторінках.
- 6–7. Лексична тема "Телебачення". Прочитати й обговорити вірш І. Січовика. Розглянути малюнки. Який вираз обличчя у кожного хлопчика? Визначити, які передачі дивляться діти (цікаву, страшну, веселу, нудну).
8. Граматична тема "Слова-назви ознак предметів". Записати назви ознак фруктів.

9. Прочитати й обговорити вірш. Чому у нероби рука “ніяка”?
10. Слова, протилежні за значенням (антоніми). Додати слова: *близький, сумний, брудний, малий, сухий, твердий, молодий*.
11. Домалювати чоловічків з різним виразом обличчя. Визначити: хто веселий, хто зляканий, хто злий.

с. 20–21. Звук і буква **И**

- Уточнення вимови звука [и].
- 1–3. Виконувати аналогічно до завдань на попередніх сторінках.
4. Записати подані слова у множині. Підкреслити букву **и**.
5. Вставити пропущену букву **и**. Прочитати слова. Можна записати слова по пам'яті.
6. Вставити пропущені букви, що позначають приголосні звуки, і прочитати слова. Можна користуватися довідкою.
7. Розсипалися слова: *миша, миска, диван, дим*. Підкреслити літеру **и**.
8. Виправити помилку: замість **палкою** треба писати **пилкою**.
9. Лексична тема “Ягоди”. Прочитати вірш. Назвати всі ягоди. Вписати назви ягід у клітинки кросворда.
10. Граматична тема “Утворення прикметників від іменників”. Записати словосполучення за зразком.

с. 22. Звук і буква **І**

- Уточнення вимови звука [і].
- 1–4. Виконувати аналогічно до завдань на попередніх сторінках. Розфарбувати малюнки.
5. Вставити пропущену букву **і** та прочитати слова.
6. Граматична тема “Словозміна і чергування **і–о**”. Виконати за зразком. Вставити пропущені букви **і** або **о** та прочитати вірш.
7. Буква **і** може бути також словом. Утворити словосполучення зі словом **і**.

с. 23. Розрізнення звуків і букв **а–е**

- 1–2. Прочитати склади і слова.
3. Вставити пропущені букви **а** чи **е** і прочитати слова.
4. Розсипалися слова: *сад, квас, клас, мед, лев, меч, берег, терен, халат*.
5. Лексична тема “Місяці”. Записати у клітинки назви місяців, підібрати споріднені слова.
- Травень — трава, трав'яниста, травневий, ...;
червень — червоний, почервонів, червневий, ...;
серпень — серп, серпневий;
вересень — верес, вересневий;
березень — береза, березневий, підберезник, ...
6. Багатозначність слова **місяць**.
7. Розібрати речення за питаннями.

с. 24. Розрізнення звуків і букв **а–о**

- 1–2. Виконувати аналогічно до завдань на попередній сторінці.
3. Прочитати казку та обговорити її зміст. Про що задумався Соловей? Зафарбувати у тексті букву **а** жовтим олівцем, **о** — блакитним.
4. Лексична тема “Птахи”. Відповіді кросворда: *сова, сойка, сорока, ворона, корова*. Зайве слово — *корова*.
5. Можна підібрати такі слова: *нора, жар, рак, рок, корова, коровай, кора, вожак...*
Слова **сорока** (птах) і **сорок** (число) — не родичі, бо мають різні корені; **синиця** (від слова **синій**) і **синок** (від слова **син**) — не родичі.
6. Поділ слів на склади (відстукувати олівцем чи плескати в долоні). Інтонаційне виділення наголошеного складу (відстукувати наголошений склад сильніше).

с. 25. Розрізнення звуків і букв **О–У**

- 1–2. Працювати аналогічно до роботи над попередніми парами звуків (букв).
- 3–4. Лексична тема “Музичні інструменти”. Скласти звукові схеми за зразком. Записати речення за зразком.
5. Пояснити значення виразів. *Скрипка плаче — сумно грає. Дитина плаче — лле сльози. Плаче захмарене небо — йде дощ.*
6. Визначити, з яких слів утворилися подані складні слова.

7. У поданих реченнях підкреслити складні слова і виділити в них букву, що позначає з'єднувальний голосний.

с. 26. Розрізнення звуків і букв **и**–**у**

1. Найчастіше діти плутають маленькі писані літери **и** і **у**. Тому **у** порівнюємо з удавом, який закрутив хвостик. Перший звук у слові **удав** буде підказувати дитині, що буква **у** — з “хвостом”.

2. Робота з паронімами (словами, що відрізняються лише однією буквою). Показати дитині, як змінюється зміст слова, коли замінити одну букву на іншу (**и** на **у** чи **у** на **и**). Записати ці слова.

3–4. Завдання виконувати лише тоді, коли дитина чітко усвідомить різницю між звуками і буквами **и**–**у**.

5. Прочитати вірші, вставляючи **и** або **у**. Варіанти завдань: а) виписати з віршів слова у три стовпчики: слова з буквою **и**, слова з буквою **у** та слова з буквами **и** і **у**; б) написати під диктовку один із віршів; в) записати вірш по пам'яті.

6. Завдання на розвиток моторики дрібних м'язів руки. Позначити пунктиром шлях удава.

с. 27. Диференціація **е**–**и** у наголошених складах

1–3. Вправи аналогічні до вправ на попередніх сторінках.

4. Лексична тема “Електроприлади”. Відгадати загадку. Назвати зображені електроприлади. У назвах яких електроприладів є звуки [е] та [и]? Коли електрика людині друг, а коли — ворог? З яких слів складається слово *електроприлад*?

5. Виконати згідно із формулюванням завдання.

6. Вправа спрямована на розвиток уміння переміщувати наголос, що знадобиться при підборі перевірних слів. Необхідно показати залежність змісту слова від наголосу. Можливі словосполучення:

сильні р^уки, не подам ру^ки;
швидкі н^оги, не витягну но^ги;
довгі к^оси, немає ко^си;
чисті ві^дра, немає поро^жнього ві^дра.

с. 28–29. Ненаголошені **е**, **и**

1–4. Виконати згідно з формулюваннями завдань.

5. З'ясувати значення слова **земля** з допомогою текстів і малюнків.

6–8. Тренувальні вправи.

Варто вимагати, щоб діти підбирали перевірні слова вголос, — тоді процес можна проконтролювати і вчасно надати допомогу.

9. Зорово–попереджувальний диктант.

10. Ребуси: *гриби, весло, весна*.

с. 30. Слова, що не перевіряються наголосом

1. Прочитати вірш Д. Білоуса.

2. Кожне слово необхідно прочитати вголос тричі, чітко вимовляючи всі звуки. Таким чином, включається зорова, слухова та м'язова пам'ять (від рухів мовленнєвого апарату), і написання слова краще запам'ятовується.

3. Закріплення вивчених слів. Розсипалися слова: *цибуля, метелик, криниця, лимон, черешня, верблюд*.

4. Знайти слова у слові **гербарій**: *герб, рай, бар, раб, бір, бій, біг, ребра, ...*

5. Вставити пропущені букви і прочитати смішинку.

с. 31. Голосні звуки (повторення)

1. Прочитати вірш. Вимовити голосні звуки.

2–3. Лексична тема “Тварини”. Виконувати згідно з формулюваннями завдань.

4. Граматична тема “Складання речень із чотирьох слів за схемою та зразком; знахідний і давальний відмінки іменників”.

с. 32. Буква **я**

Уточнення вимови звуків [й] та [йа].

1. Ознайомлення з буквою **я**. Буква **я** може позначати два звуки, один звук і вказувати на м'якість попереднього приголосного; бути складом і виступати в ролі слова. Читати слова з буквою **я** на початку і в кінці слова (можна виписати імена хлопчиків і дівчаток окремо). Знайти слово **я** на слух або під час самостійного читання.

2. Розібрати звукову схему слова **язик**. Скласти звукові схеми слів **маяк, лілея, лялька**.

3. Написати літери **Я, я** та слово **Яна**.

4–5. Вставити букву **я** в слова і прочитати їх (можна списати). Поділити слова на склади.

6. Багатозначність слова **язик**.

с. 33. Буква **Є**

Зіставлення букви **є** з її описом у вірші І. Січовика.

1. Що означає буква **є**? Читання слів.

2. Доповнити звукові схеми слів із буквою **є**.

3. Вставити букву **є** (на початку, в кінці або в середині) і прочитати слова (можна записати всі слова у зошит).

4. Письмо букв **Є, є** та слова **Єва**.

5. Відгадати загадку. Пояснити значення слова **єхидна**.

6. Лексична тема "Тварини та їхні малята". Практичне засвоєння відмінювання іменників — родовий відмінок із прийменником **у**. Скласти правильні словосполучення усно чи письмово. Продовжити вправу у формі гри.

7. Прочитати вірш. Підкреслити слово **є**.

с. 34. Буква **Ю**

Читання вірша про букву **ю**.

1. Звуковий склад букви **ю**. Звукова схема слова **юшка**. Читання слів з буквою **ю**.

2. Написання літер **Ю, ю**.

3. Вставити пропущену букву **ю**. Скільки звуків позначає буква **ю** у цих словах?

4. Поділити слова на склади. Учням 2–3 класів варто дати складніше завдання: у зошиті поділити ці слова для переносу (*юний, Юхим, бу-дую, ми-ють, сі-ють, в'юн, ко-ли-хаю, смі-ють-ся, Юля*). Обґрунтувати свою думку.

5. Граматична тема "Орудний відмінок іменників". Скласти словосполучення за зразком (спочатку — усно, потім — записати). Позначити закінчення слів в орудному відмінку.

с. 35. Буква **ї**

Прочитати вірш-опис букви **ї**.

1–2. Які звуки позначає буква **ї**? Робота зі звуковими схемами. Читання слів з буквою **ї**. Префіксальне словотворення.

3. Письмо букв **ї, і** і слова **Україна**.

4–5. Словникова робота. Вставити букву **ї** і прочитати слова. Скласти словосполучення: *клеїти шпалери, доїти корову, доїдати борщ, доїхати до школи*. Підкреслити букву **ї**. Узгодження прикметника й іменника за родом (словосполучення: *українська мова, український борщ, українське село*).

6. Лексична тема "Україна". Як називається країна, в якій ми живемо? Які міста є в Україні? Як називають себе люди, що живуть в Україні? Якою мовою говорять українці? Відновити речення (усно чи письмово). *Ми живемо в Україні. Наша країна велика. Київ — столиця України. На вулицях Києва ростуть каштани.*

7. Прочитати вірш (вивчити напам'ять). Читати парами у формі діалогу, дотримуючись розповідної, питальної та окличної інтонації. Варіанти додаткових завдань: підкреслити у вірші букву **ї**; виписати слова з **ї** і скласти їх звукові схеми; записати вірш по пам'яті, а потім звірити його з друкованим текстом, поставити розділові знаки та виправити помилки. Розфарбувати малюнки.

с. 36. Розрізнення **Й–ї**

Букву **й** можна порівняти з хлопчиком, який не скидає капелюха, а **ї** — з дівчинкою, у якої на голові два бантики.

1. Фонематична диференціація. Важливо, щоб дитина визначила різницю на слух: **й** — коротка вимова, протяжно вимовити неможливо; **ї** — довга вимова, протяжна, бо буква **ї** позначає два звуки: приголосний [**й**] і голосний [**і**] — [**йі**].

Артикуляційна різниця полягає в тому, що **й** має один артикуляційний уклад, **ї** — два (спочатку вимовляємо звук [**й**], потім — [**і**]). Дитина має відчутти різницю у вимові.

2. Словозміна (однина–множина).

3. Лексична тема "Транспорт". Розрізнити звучання, написання і зміст слів **йде–їде**. Скласти речення із даними словами. Словотворення (префіксальне). Утворити за допомогою префіксів слова і прочитати (записати) їх.

4. Зміст прийменників **в(у), на**. Вправи: *поклади олівець на книжку, зошит — у книжку, ручку — в пенал, лінійку — на пенал* і т.д.

Граматична тема "Місцевий відмінок іменників". **На** чому (**у** чому) можна їздити? Скласти і записати словосполучення за зразком.

5. Прочитати вірш. Чи можна назвати його смішним? Чому? Виписати слова з **й** у перший стовпчик, з **ї** — у другий.

6. Описати їжачка за малюнком і планом (спочатку — усно, потім — письмово).

с. 37. Апостроф

1. Прочитати вірш.

2. Навчити дитину роздільно вимовляти склади за таблицею, яку слід доповнити.

3. Навчити розрізняти вимову складів типу **ба** (твердий приголосний [**б**] і голосний [**а**]) і **б'я** (твердий приголосний [**б**], м'який приголосний [**й**] і голосний [**а**]). Прочитати слова. Скласти речення на тему "Сім'я" зі словами: *сім'я, сім'ю, сім'ї, сім'єю*. Розповісти щось цікаве про свою сім'ю.

4. Написати слова з апострофом. Скласти їх звукові схеми.

5. Лексична тема "Тварини". Відгадку записати поруч зі звуковою схемою.

6. Прочитати й обговорити оповідання. Виписати слова з апострофом. Чи можна назвати Хомку кумедною тваринкою? Закріпити тему необхідно диктантом слів та речень.

с. 38–39. Таблиці для читання допоможуть виробити техніку читання. Пам'ятайте, що дитина повинна читати свідомо, тобто розуміти прочитане.

Поданий матеріал використовуйте для складового і звуко-буквеного аналізу слів, збагачення й уточнення словника, аналізу і синтезу речень.

Таблиця №1 — читання складів. Види роботи: читання складів на швидкість у рядках і стовпчиках; слуховий і зоровий аналіз; виділення певного звука у складі; придумування слів, у яких є певний (вказаний дорослим) склад.

Таблиця №2 — опрацювання слів з одним закритим складом. Подано слова-пароніми. Спочатку слова відрізняються останнім звуком (буквою), потім — першим, пізніше — слова з різними голосними. Паралельно треба уточнювати, чи розуміє дитина значення слів, пояснювати незрозумілі слова і складати з ними речення.

Таблиця №3 — читання односкладових слів та речень, що складаються з коротких слів.

Таблиця №4 — читання одно- і двоскладових слів зі збігом приголосних. Це — складний матеріал для читання, який під силу добре підготовленим дітям.

Література

- Барташнікова І.А., Барташніков А.А. Учись играя. — Харьков: Фолио, 1997.
- Блінова Г.Й., Пічугіна Т.В. Дидактичний матеріал для подолання вад письма і читання у дітей. — К.: Радянська школа, 1990.
- Бугрименко Е.А., Цукерман Г.А. Чтение без принуждения. — М.: Знание, Пед. ф-т, 1997, №3.
- Будна Н.О., Козуб О.В. Довідник учня початкових класів. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.
- Выготский Л.С. Собр.соч., т.3. М., 1983.
- Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. — К.: Радянська школа, 1977.
- Волкова Л.С. (ред.) Логопедия. — М., 1989.
- Газман О.С., Харитоновна Н.Е. В школу с игрой. — М.: Просвещение, 1991.
- Гарбузов В.И. Нервные дети. — Л-д.: Медицина, 1990.
- Гільбух Ю.З., Георгіївська В.А. Розвивайте розум дітей. Альбом 1, 2. — К.: Освіта, 1993.
- Едігей В. Вчися читати, малюк. — К., 1993.
- Ефименкова Л.Н. Коррекция устной и письменной речи учащихся начальных классов. — М.: Просвещение, 1991.
- Ефименкова Л.Н., Мисаренко Г.Г. Организация и методы коррекционной работы логопеда на школьном логопункте. — М.: Просвещение, 1991.
- Зайцев В.М. Резервы обучения чтению. — М., 1991.
- Карпова Е.В. Дидактические игры в начальный период обучения. — Ярославль: Академия развития, 1997.
- Ковшиков В.А. Методика диагностики и коррекции нарушений употребления падежных окончаний существительных. Методическое пособие. — СПб., 1996.
- Кольцова М.М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка. — М., 1973.
- Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. — СПб.: МиМ, 1997.
- Крупенчук О.И. Лого-рифмы. Поэтическое сопровождение коррекции речи у детей. — СПб.: СпецЛит, 2000.
- Львов М.Р. Методика развития речи младших школьников. — М.: Просвещение, 1985.
- Максакова А.И., Туманова Г.А. Учите играя. — М., Просвещение, 1983.
- Малярчук А.Я. (состав.) Организация логопедической помощи детям, имеющим общее недоразвитие речи (нерезко выраженное). Методические рекомендации. — К.: РУМК, 1991.
- Нартова-Бочавер С.К., Мухортова Е.А. Скоро в школу! — М.: Глобус, 1995.
- Парамонова Л.Г. Упражнения для развития письма. — СПб., Дельта, 1999.
- Потапова Е.Н. Радость познания. — М.: Просвещение, 1990.
- Прищепа К.С., Лук'яненко В.Г. Тематичний словник школяра. — К.: Гала, 1997.
- Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови у дітей. — К.: Радянська школа, 1983.
- Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. — М.: Владос, 1997.
- Селиверстова В.И. (ред.) Игры в логопедической работе с детьми. — М.: Просвещение, 1981.
- Спирова Л.Ф., Ястребова А.В. Учителю о детях с нарушениями речи. — М.: Просвещение, 1976.
- Тоцкий Т.С. Орфография без правил. — М., 1991.
- Ястребова А.В. Коррекция нарушений речи учащихся общеобразовательной школы. — М.: Просвещение, 1978.

Зміст

Вступ. Довідкове бюро	3
Переднє слово для дорослих.....	4
Пальчикова гімнастика	5
Психологічні та графо-моторні завдання	6
Звуконаслідування	10
Звукоутворення	11
Звук і буква а	12
Звук і буква о	14
Звук і буква у	16
Звук і буква е	18
Звук і буква и	20
Звук і буква і	22
Розрізнення звуків і букв а – е	23
Розрізнення звуків і букв а – о	24
Розрізнення звуків і букв о – у	25
Розрізнення звуків і букв и – у	26
Диференціація е – и у наголошених складах	27
Ненаголошені е, и	28
Слова, що не перевіряються наголосом	30
Голосні звуки (повторення).....	31
Буква я	32
Буква є	33
Буква ю	34
Буква ї	35
Розрізнення й – ї	36
Апостроф	37
Таблиці для читання.....	38
Поради батькам.....	40
Посторінкові рекомендації	41
Література	47